

REDEMPTIO

A JÁSZ ÉS KUN TELEPÜLÉSEK HONISMERETI LAPJA

XXXII. ÉVFOLYAM 3. SZÁM

Ára: 600 Ft

2025. JÚNIUS

REDEMPTIO (latin szó, ejtsd: redempció) – visszavásárlás, megváltás, önmegváltás. A szó az 1745-ös Jászkun Redemptiora utal, amikor a jászok és a kunok példás összefogással, saját erejükből visszavásárolták kiváltságait. Mária Terézia magyar királynő 1745. május 6-án írta alá a jászok és a kunok redempcionális diplomáját.

Jász- és kunkapitányok, – kapitánynék csoportképe a Jász-emlékmű előtt

Fotó: Bugyi Gábor

ÍZELÍTŐ A TARTALOMBÓL

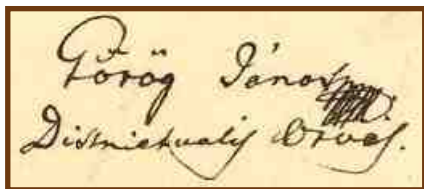
Jász-kun történelmi arcképcsarnok
Egy jász kerületi sebész életútja
– Görög János élete és munkássága 2-3 oldal
Aki a szívével írt... 125 éve született Fekete István 3-5. oldal
Debreczeni-Droppán Béla látogatása
a Jász Helytörténeti Körnél 5-6. oldal
Interdiszciplináris konferencia
Luby Margit emlékére 6-7. oldal
Kiskunsági határjelek I. rész Kiskunhalas 8-11. oldal
A Jászkun Redemptio emlékezete 12-13. oldal
Kiss Gábor lett a jászok, kunok új főkapitánya 15. oldal

Képes riport A Jászkun Redemptio
280 éves jászberényi emlékűnnepségéről 16-17. oldal
A Jászkunság hagyományőrzéséért díj kitüntetettjei 18-19. oldal
A kunkápolnási templom oszlopai 21. oldal
Emlékezés régi jászberényi tanárookra XLIX 22-24. oldal
A jászberényi Tanítóképző Intézet tanárai
VIII. rész 24-27. oldal
Jászfényszaru malmái I.: A Kismalom eredete 27-29. oldal
Jászok újra egymás között 29. oldal
Kossuth-ünnep Kunmadarason 30-31. oldal
Jánoshida fogadta a Jász Helytörténeti Kört 32. oldal

JÁSZ-KUN TÖRTÉNELMI ARCKÉPCSARNOK

Egy jász kerületi sebész életútja – Görög János élete és munkássága

Görög János 1774–1778 körül született az erdélyi Abrudbányán. Életének korai szakaszából kevés információ maradt fenn, az biztos, hogy a Pesti Egyetemen szerezte seborvosi (1800. április 23.), szülészeti (1800. augusztus 27.) és állatgyógyászati (1800. augusztus 30.) diplomáját. 1801-től már Jászberényben lakott, ahol szorgalmasan gyakorolta orvosi tudományát. 1806. február 12-én Jászberényben feleségül vette Krakovitzner Annát, akitől nyolc gyermeke született, közülük viszont csak hárman érték meg a felnőttkort: János, Amália Debóra és Ágnes Johanna.

Görög János aláírása

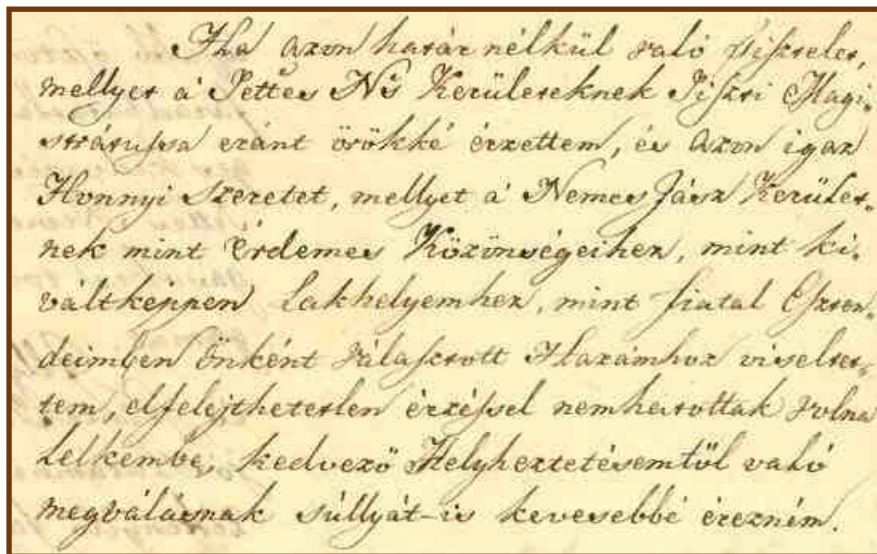
1814. november 29-én megpályázta a Vitzfeld János halálával megüresedett jász kerületi sebészi hivatalt. Kérvényében diplomáin túl felsorakoztatta még sokéves katonai orvosi tapasztalatát is: „a Nemes Benyófszky gyalog Regimenténél heted fél esztendő alatt, úgy a Nemes Palatinalis Lovas Ezrednél mint Katona Fő orvos, hasznos szolgálatokat tettem.” A Jászkun Kerület közgyűlését meggyőzte, az öt pályázó közül ő nyerte el az állást. 1815-ben kérvényezte, hogy csekély fizetését néhány öl tűzifával és kvártélypénzzel egészítsék ki. A Jászkun Kerület a két kun kerületi seborvoshoz hasonlóan neki is megszavazta a két öl (kb. 2,5–3,5 m³) tűzifát, de „mint hogy magának háza lévén” a kvártélypénzt nem. Egy évvel később ismét szálláspénzt kért, de a Jászkun Kerület úgy gondolta, hogy a tisztviselőknak elég jutalom az, hogy hivatalba léphettek. 1823-ban Görög János kérvényezte 150 forintos fizetésének megemelését. A Jászkun Kerület pedig, hogy „köz Szolgálatyokra minnél alkalmatossabb Seborvosok szerethetessenek; azonban az adófizető nép is nagyobb Taxáltatásoktól mentes maradjon” a három ke-

rületi seborvos fizetését 200 forintra emelte. 1825-ben kvártélypénz hiányában a szokásos két öl tűzifa mellé még két öl fát igényelt, melyet meg is kapott. Sőt, 1827-ben azt is elérte, hogy csak háza lévén, de birtoka és gazdasága nem, lakóháza felújításához november 1-jétől évente 20 ezüst forintot fizessenek neki.

Több évtizedes seborvosi tevékenységét hozzáértéssel és lelkiismeretesen látta el. A jegyzőkönyvek alapján nem érkezett panasz a munkájára, mindössze egyszer merült fel probléma a feladatainak elvégzése kapcsán. 1825. január 31-én Kis András felakasztotta magát a jászfelsőszentgyörgyi áristombban. Az eset kivizsgálása során felmerült kérdésként, hogy miért nem volt jelen a helyszíni szemlén sem a kerületi főorvos, sem a kerületi sebész. A seborvos válaszában jelezte,

kötelezte egy helyettes betanítására. Lelkiismeretessége nem csak a munkájában mutatkozott meg. 1820-ban panaszt nyújtott be, hogy egyes jászberényi lakosoktól az erdő felügyelő által elvett területen ő facsemetéket ültetett, melyeket a birtokosok elpusztítottak. Mivel a korábbi birtokosok három évig nem foglalkoztak a területtel, Jászberény városa úgy határozott, hogy a terület műveltebb része továbbra is Görög János kezelése alatt maradjon. A facsemeték ültetése mellett méheket is tartott, s szabadidejében szívesen olvasott: 1817-ben előfizetője volt a Tudományos Gyűjteménynek, amely az első magyar nyelvű enciklopédikus folyóirat volt 1817 és 1841 között.

Görög János 1830. március 17-én családi okokra hivatkozva lemondott 16 évig viselt seborvosi hivataláról. Nem szívesen távozott a Hármas Kerületből, érzelmes búcsúlevelében hálás szívvel köszöntötte meg a befogadást: „Azon közbizodalom, és kedvező pártfogás pedig, melyet a Tekintetes Karok Kegyelme által az egész Nemes Jász Kerület részéről 1814-ik Esztendőben Distri-

Görög János levele

hogy „azon időben az alsó közönségekben végezte hivatalos foglalatosságait”. Bár Görög János érvelését a Kerület elfogadta, az ügy kapcsán a Közgyűlés előírta a seborvosoknak, hogy ezentúl a hirtelen bekövetkező halálesetknél felszólítás nélkül kötelesek megjelenni. Seborvosként nem csak a gyerekeket oltotta be himlő ellen, de a katonaillesítésekénél is szolgálatot tett. Állatorvosi tevékenységét igazolja, hogy 1829-ben Jászberény városa

ctualis Seborvosi Hivatalra lett kegyes kineveztetéssel megnyerni szerencsém volt; újabb ösztönül szolgált nékem azzal: hogy fáradhatatlan törekedéseim által a közönséges kedvezést állandóan fenn tartsam, és a Tetkintetes Nemes Kerületeknek kegyes pártfogásokra továbbá is érdemessé tegyem magamat.” A bejelentést a Jászkun Kerület sajnálattal vette tudomásul: „Orvosi, Bába mesterségi, és Barom orvoslási Tudományát és bő tapasztalásait bé bizonyított-

ta, e mellett magát mindenkor józanon, és Hivatalbéli személyhez illő módon viselve, érdemessé tette magát arra, hogy az említett közszolgálatyában továbbá örömet megtartottuk volna”.

Orvosi tevékenységét azonban Vácra történő költözése után sem hagyta abba. 1840-ben a Nemzeti Újság hírt adott arról, hogy a tüdővész egy veszélyes nemében szenvedő Szécsényi Miklós Nógrád vármegyei szolgabíró és Élliásy István táblabíró sikeresen meggyógyította. A 77 éves orvos 1853. október 11-én hunyt el Vácon.

Kovics Renáta segédlevéltáros

Levéltári források:

HU-MNL-JNSZVL IV.1. Közgylési jegyzőkönyvek: 1507/1814., 1441/1815., 1875/1815., 995/1823., 247/1825., 2166/1827., 1884/1825., 1205/1825., 1277/1821., 1737/1821., 453/1830. sz. bejegyzések

HU-MNL-JNSZVL-IV.1.511. Közigazgatási iratok 1811. Fasciculus 5. Numero 472.

HU-MNL-JNSZVL-IV.1.629. Közigazgatási iratok /Rendszeres tudósítások/ 1823. 285.

HU-MNL-JNSZVL-IV.1.538. Közigazgatási iratok /Instantiae/ 1814. Fasc. 6. Nr. 1507.

HU-MNL-JNSZVL-IV.1.649. Közigazgatási iratok /Hivatalos tudósítások/ 1825. 1884.

HU-MNL-JNSZVL-V.1. Jászberény város tanácsának iratai. Tanácsülési jegyzőkönyvek: 142/1817., 42/1819., 264/1830., 118/1829.

HU-MNL-JNSZVL-IV.1.704. Közigazgatási iratok /Kérő levelek/ 1830. Fasc. 6. Nr. 839.

Jászberényi római katolikus születési, házassági és halotti anyakönyvek 1800–1830.

Vác (Szent Mihály) római katolikus születési és halotti anyakönyvek 1830–1853.

Felhasznált irodalom:

Trattner János Tamás: A' T.T. Előfizetők' Neveik Betűrendben. In: Tudományos Gyűjtemény, 1. évfolyam, 1817. 12. sz. 147.

A Tudományos Gyűjtemény (1817–1841) reptóriuma. Összeáll: Csécs Teréz. Xántus János Múzeum - Győr-Moson-Sopron Megyei Levéltár Győri Levéltára, Győr, 1998. 3. Nemzeti Újság, 1840. július-december (35. évf., 53–104. sz.) 102. sz. 1840.12.19. 406.

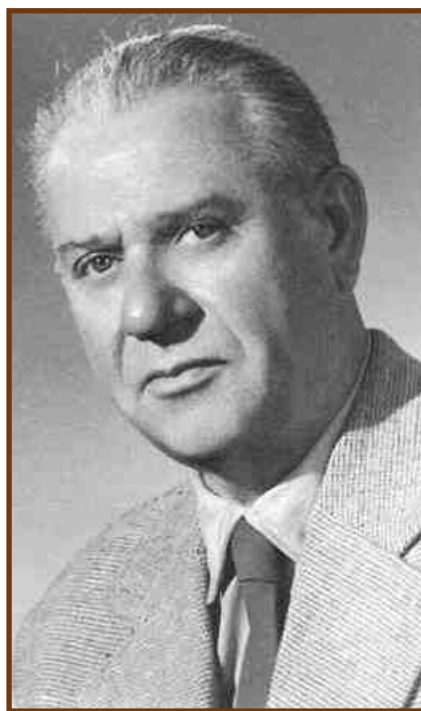
Kovics Renáta: „Illy kedvező környül állásaimnak, és szinte 30. Esztendeig kebelében ápoló jó Hazámnak megváltoztatása valóban érzékenyítő fájdalommal hatyta meg szívemet!” – Online MNL JNSZVL Honlap Hónap dokumentuma rovat 2025. március.

Aki a szívével írt... 125 éve született Fekete István

„Kerestem az utat, sirattam a tájat,
a patakot, a poros utcát, a nádat,
a csertagú erdőt, mindent,
de nem találtam kibúvót, és nem vettem észre,
hogy közben - megtaláltam a Hazámat.”

A Teremtő, a teremtett világ és benne az ember harmóniáját kereső Fekete István írta ezeket a sorokat. Kevés íróval bánt annyira méltatlanul a hivatalos kultúrpolitika és irodalomtörténet, mint Fekete Istvánnal. És kevés író kapott és kap folyamatosan akkora szeretetet és elismertséget az olvasóktól, mint Fekete István. Furcsa ellentmondás, amelynek gyökere az író életében és munkásságában rejlik.

Fekete István

A 19–20. század fordulóján, 1900. január 25-én a Somogy megyei Göllén tanítói családba született. Fekete István kaposvári érettségije után gazdasz diplomáját Mosonmagyaróváron szerezte.

Szépen indult gazdaszti és írói pályája a II. világháború után megtört. A földművelésügyi minisztériumból, ahol elsősorban oktatófilmek készítésével foglalkozott, 1949-ben elbocsátották. Műveit 1946 tavaszán tiltó

listára tették a *Zsellérek* című könyve miatt, amelyben leírta az első proletárdiktatúra és a bolsevizmus rémtetteit. Kizárták a *Magyar Írók Szövetségéből*, csupán a katolikus hetilap, az *Új Ember* és a katolikus *Vigilia* című havi folyóirat fogadta rövid tárcáit és novelláit. Családját alkalmi munkákból tartotta el. A munkanélküliség három éve után egykori minisztériumi kollégái segítségével 1952. november 17-én a kunszentmártoni Mezőgazdasági Szakiskola Halászmesterképző Tanfolyamában jutott előadó tanári álláshoz.

Emlékezésünk az író életének kevésbé ismert kunszentmártoni időszakán, a halászmesterképző tanfolyamon, az itt megírt művein és főleg közreadott levelein keresztül idézi meg az 1970. június 23-án elhunyt író és természettudós alakját.

Fekete István nem rendelkezett tanári képesítéssel, mezőgazdasági akadémián szerzett diplomát, okleveles gazda volt, aki nagyon jól ismerte a természetet, a növények és állatok világát. A leendő halászmesterek számára órai előadásait Fekete István maga írja, ebből lesz pár év múlva az első halászati tankönyv. A fekete-fehér rajzokkal gazdagon illusztrált tankönyve a halászat világát mutatja be, összekapcsolva a természet iránti szeretetét az emberek mindennapi életével és munkájával. A könyv részletesen tárgyalja a halászat különféle módszereit, eszközeit, és a halak életét, természetét, viselkedését. Élénk leírásokat és személyes élményeket is megoszt, így az olvasó szinte érzi a vízparti környezetet.

Az ország minden részéből érkező, különböző életkorú, eltérő iskolai háttérű hallgatók, a halászati szövetkezetek dolgozói, megismerhették a halak életét, a halászat hagyományos és modern módszereit, a vízgazdálkodás alapjait, valamint a természetes vizek ökológiáját és kezelését. A tanfolyam célja gyakorlati szakemberek képzése volt. Fekete István tanította a halbiológiai és halászati ismereteket. A tanfolyamot 1954 végén elsöpörte a takarékosági hullám. Két tanévet töltött el a kunszentmártoni Halászmesterképző Iskolában. 1954-ben rokkantsági nyugdíjaztatását kérte. Ettől kezdve minden erejével az írásnak élt.

Kunszentmártonban visszahúzódo életét élt. Tanártársain kívül csu-

pán néhány emberrel, családdal tartott fenn laza kapcsolatot. Az iskola gondnoka, Molnár András és családja segítette a mindennapokban. Kátai Pál István orvos, Szabó Margit orvos, Jerney Irén Irma nővér, Kiss Péter prépost-plébános tartoztak ebbe a szűkebb körbe és talán néhány, 1951-ben Budapestről kitelepített család. Orvosától, Kátai Pál Istvántól tudta meg, hogy tisztelőinek egész sora él Kunszentmártonban. Ekkor még nagyon sokan járaták az *Új Ember* hetilapot és a havonta megjelenő *Vigilia* című katolikus folyóiratot, amelyekbe rendszeresen írt. Nevét ismerték. A mélyen hívő katolikus Fekete István a lakásához közeli Karmelita rendházba és a Nagytemplomba járt misére.

Minden szabad idejét a lakásához közeli Körösparton töltötte. Horgász-

négy kis cikket a Halászat című lapnak, aki felszólított munkatársnak.

Kelét, a gólyát a Körös menti horgászat során figyelte meg. Megsebesült egy gólya, nem tarthat a többiekkel Afrikába. Hogyan veszi gondjába az ember, hogyan szokik össze a háziállatokkal, hogyan vészeli át a telet, milyen ösztönöket ráz fel benne a tavasz és a nyár – ezt mondja el vonzóan és költőien Fekete István, a természeti világ és falusi élet avatott ismerője. Részben kunszentmártoni megfigyelései alapján Kunszentmártonban megírt regénye a *Lutra*. Egy vidra története. Két szálon fut a történet: Miklós, a vadász és Eszti kibontakozó szerelme, valamint Lutra, a vidra mindennapi élete. A szálak a könyv végén végül szépen összefutnak. A két fiatal a történet végén egybekelt. „... az igazi szívet nem a házasság előtt, hanem

biek már ismert szereplői a szerzőnek. *Bogáncs* című regényének alaptörténete is Kunszentmártonhoz és a halászmesterképző iskolához kötődik. Így írt egyik levelében erről: „*Csutak vízen érkezett, bár ő nem nagyon tudott róla, s arról sem, hogy ő tulajdonképpen nem is Csutak, hanem »Bogáncs«, hiszen »Bogáncs« c[ímű], sok kiadást megért és filmben is megörökített kutyaregényem alapjait ő rakta le. ... A Körös néha megáradt és egy ilyen áradás alkalmával érkezett Csutak, még egy kicsit élve. Tanítványaim partra segítették a kis kutyát, kirázták belőle a felesleges vizet, megszárogatták, és engedélyt kértek, hogy Csutakot adoptálhassák.*”

Kunszentmártonban Fekete István nem vadászott. A szocializmus szigorúan ellenőrzött világában egy B-listázott ember fegyvertartási engedélyt nem kapott. Vadászni majd csak az 1950-es évek végétől tudott ismét. „*A vadászatot egyáltalán nem a lövés tudománya, nem a gyilkolás és nem az étel, a bőr s a trófea jelenti [...] Ősi örökség ez, amit egyik ember örököl, a másik nem. Ősi harc ez a család táplálékának megszerzésére, kutatási vágy, megfigyelés, tudásszomj, kalandkeresés, gyűjtési szenvedély, erdők, mezők, nádasok szeretete, [...] és ha nem szólhat a puska, akkor is!*” – írta.

Jóllehet, Fekete István csak két évet élt Kunszentmártonban, 1989-ben az egykori mezőgazdasági iskola falán emléktáblát lepleztek le, majd utcát neveztek el róla. 2025 őszétől pedig „*Tüskevár – Természet és művészet – Fekete István emlékhely*” néven készülő kiállítás örzi kunszentmártoni működésének emlékét. Benne nem személyes relikviákat látunk majd, hanem kunszentmártoni tanári tevé-

Kunszentmárton, a Farkas kanyar az 1950-s években, amikor még gondozott volt

társai is voltak: az akkor még siheder ifj. Molnár András és Kocsis István, akik gyakran elkísérték horgászó helyére, a Körös folyóra, a péterszögi szivattyúház közelében lévő nyárfákhoz. Hű társa volt a horgászatban a fiatal családos Kiss Árpád, akit gyakran felkeresett a folyóra menet Bercsényi utca 14. alatti házában. A horgászat megfigyelési és anyaggyűjtési alkalom volt számára.

Kunszentmártoni éveiben írta a *Kele* és a *Lutra* című regényét. Itt kezdte írni „kisbalatoni álmát”, legismertebb regényét talán, amely csak később kapta a *Tüskevár* címet. A termékeny kunszentmártoni éjszakákról így írt Dalányi Józsefnek szóló levelében: „*Szóval, reggel megírtam egy novellát az Új Embernek, utána belevetettem magam a megírandó tankönyv szüzségébe vagy tíz oldalon át, utána megírtam*

a házasság alatt faragja ki az ember” – írta. Kell ennél szebb megfogalmazás a házastársi hűségre? Hu, Karak, Cin, Nyau, Vahúr, a Matyimadár és a töb-

Halászmesterképző csoportkép, 1953

kenységének dokumentumait, a kiállítás galéria részében pedig Rádóczy Gyarmathy Gábor, Mártonfi Benke Márta és más festőművészek állat- és növényábrázolásait.

Fekete István regényeinek állatai és növényei szigorúan a természet törvényei szerint élnek és viselkednek. „A berekben nincs protekció, és a tél nem ismer pótvizsgát. Itt állandóan tudni kell az egész anyagot, mindennap felelni, sügni nem lehet, és egyetlen rossz felelet az élet bukását jelenti. Mindenki csak saját magát üti meg, ha elesik, és az elesés és a felkelés is senki másra nem tartozik ezen a világon”. A Teremtőtől az állatok mindegyike „[...] parancsot

parancsot, mely ellen nem lázadt fel soha egyetlen teremtetett lény sem, csak a teremtés mind halványabban ragyogó koronája – az ember.”

S bár a természet és az emberi világ szorosan összetartozik, az ember szolgálja a természetnek: „A házak és az emberek elmúlnak, de az őszi mezők egyformák maradnak, akárhogy öröklük, mérjük, művelik is őket az emberek. Ebből pedig nyilvánvaló, hogy nem az emberek bírják a földet, hanem a föld szolgálja az emberek.” „Az idő múlhat, a szépség és a jóság, a szeretet és az igazság nem múlik el az évszakokkal, nem múlik el az emberekkel, hanem örökös, mint a testetlen valóság, s ezekből annyit kap mindenki, amennyit megérdemel” – olvashatjuk a Tüskevárbán.

A mai ember felgyorsult életéből és egyénekre bomlott világából „[h]iányzik a csend, ami minden mögött van, hiányzik a távolság és az idő lassú ballagása, hiányoznak a hajnalok és az esték, hiányoznak a vasárnapok és a hétköznapiak, hiányzik az egész rét – mert hiányzik az emberekből s a világból a béke.”

Még sok-sok megfontolandó tanulságot szűrhetünk le magunknak Fekete István műveiből. Legszebbnek és legmaradandóbbnak azonban Jókai Annának az író göllei újrateremtésekor elmondott gondolatait tartjuk: „Fekete Istvánt jó olvasni. Megkönnyebbedik a lelkünk. Optimizmusa nem giccses, rózsásra lakkozó hazugság-optimizmus: keletkezés és elmúlás harcában azonban mindig a keletkező, a mindig újra-keletkező, a mag önfeladása árán megvalósuló

sarjadás a lefontosabb: az élet primátusa a halál felett. Melankólia és remény: együtt adják a varázst. [...] Tudta, amit a kor írói közül sokan elfelejtettek, hogy a művész elsősorban hírhöz, Isten követe – kapocs a szenvedő, sóvárgó, kereső emberiség és a létbe-emelő, rá várakozó istenség között. Fekete István minden sorát Isten lehelete konzerválja.”

Dr. Barna Gábor etnográfus

Debreczeni-Droppán Béla látogatása a Jász Helytörténeti Körnél

A Jász Helytörténeti Kör 2025. március 29-én délelőtt Dr. Debreczeni-Droppán Bélát, a Honismereti Szövetség elnökét fogadta előadónak a jászberényi könyvtár kamaratermében.

Bevezetőjében a honismeret, népismeret, helytörténet egymáshoz való viszonyát elemezte megállapítva, hogy a hazaszeretethez kapcsolódó fogalmak. Kitért arra, hogy a globa-

Fekete István emléktábla
Kunszentmártonba
Fotó: Kozma Károly

kapott, hogy mit csináljon a földi világban. Ők csak ahhoz tartják magukat, és inkább visszatérnek abba a másik világba, semhogy megszegjék az örök

A leendő Fekete István emlékház, Kunszentmárton, Bercsényi u. 12.

Dr. Debreczeni-Droppán Béla
Fotó: Bathó Edit

lizáció világában bár minden a miénk lehet, de ez csak időleges birtoklás. Csak azt adjuk tovább a következő generációnak, amit magunkénak is érzünk. A magyar örökség is úgy jött létre, hogy folyamatosan gyarapítjuk hozzáadott értékekkel. Ismertette a honismereti mozgalom keletkezését, meghatározó személyiségeit. Hangsúlyozta, hogy büszkének lehetünk a kezdeti évtizedekre, az 1960-as évekre, amikor is a Hazafias Nép-

frontból kibontakozott a honismereti mozgalom a „múltat végképp eltörölni” elvvel szemben a „megőrizni” elvet éltetve.

Részletesen ismertette a Honismereti Szövetség felépítését, szervezetét, az Országos Honismereti Akadémia mint a honismerettel, helytörténettel foglalkozó legnagyobb Kárpát-medencei találkozó jelentőségét. A rangos eseménynek évről-évre más település ad otthont egy-egy mottó jegyében. A rendezvény keretei között kerülnek átadásra az elismerések, melyek köréből kiemelkedik a Bél Mátya-émlékérem.

Az Országos Ifjúsági Honismereti Akadémia – amely a nyári szünetben szervezett tábor jellegű rendezvény – a középiskolásokat célozza meg. A következő év tematikáját a zárónapon maguk a diákok határozzák meg.

Az Országos Honismereti Kiadványszerkesztői Konferencián a honismeret és a helytörténet területén működő szakemberek osztják meg tapasztalataikat, kutatásaik eredményeit.

A Honismeret folyóirat – melynek első évfolyamai Honismereti Híradó néven jelentek meg – 1973. óta tudósít a főbb eseményekről. Különös értéke, hogy helyben kutató történészek publikálnak a hasábjain, ezáltal színes és tartalmas.

Az informatív előadást követően a tagság kérdéseire, felvetéseire adott választ Debreczeni-Droppán Béla.

Megtisztelő, hogy a Honismereti Szövetség tagjai sorába felvételt nyert a Jász Helytörténeti Kör is.

Dr. Körei-Nagy Katalin,
a Jász Helytörténeti Kör titkára

Interdiszciplináris konferencia Luby Margit emlékére

140 évvel ezelőtt, 1885. november 13-án Magyarban született Luby Margit tanár, az első magyar néprajzkutató. Születésének évfordulója alkalmából rá emlékeztek a szakma képviselői 2025. május 12-én a Nyíregyháza – Sóstói Múzeumfaluban.

A szakmai nap háziasszonya Baloghné Szűcs Zsuzsanna, a Sóstói Múzeumfalú igazgatója volt, aki munkatársaival együtt szívélyesen fogadta az emlék-

konferenciára érkező nagyszámú közönséget.

A rendezvény a Nyíregyházi Egyetem Zenei Intézete Boróka Énekegyüttesének hangulatos műsorával kezdődött, majd Baracsi Endre, a Szabolcs-Szatmár-Bereg Vármegyei Értéktár elnöke és Dr. Rémiás Tibor, a nyíregyházi megyei hatókörű városi múzeum igazgatója köszöntötte a megjelenteket.

Az előadások sorát Dr. habil. Zsoldos Ildikó, a Történettudományi és Filozófia Intézet igazgatója nyitotta meg, aki a Luby családról beszélt a történettudományi kutatások tükrében. Dr. Kiss Kálmán, a Luby Társaság elnöke a Luby nemzedékek életében fellelhető irodalomtörténeti vonatkozásokat tárta a hallgatóság elé. Dr. habil. Minya Károly, a Nyíregyházi Egyetem Nyelv- és Irodalomtörténeti Intézetének igazgatója Luby Margit szókinszmentő tevékenységéről, míg Tóthné dr. Szűcs Éva főiskolai adjunktus Luby Margit népmondagyűjtéseiről tartott előadást. Boronkay Ferencné Kovács Ágnes botanikai szaktanácsadó a Szatmár megyei parasztság körében ismert gyógynövényekről és gyógyító eljárásokról szólt, közben látványos gyógynövény-be mutatót tartva.

A délelőtti előadásokat közös ebéd zárta a Múzeumfalú Pálinkaházában, ahol a vendéglátók stílusosan először pálinkával kínálták a vendégeket, majd feltálták az ízletes ebédet.

A délutáni előadásokat Dr. Cserenyák László, a mátészalkai Szatmári Múzeum igazgatója moderálta. A délutáni program dr. Sallai Balázs PhD hallgató előadásával kezdődött, aki Luby Margit életművét a jogi néprajz oldaláról mutatta be. Dr. Vámos Gabriella, az ELTE Bölcsészettudományi Karának adjunktusa a gyógyítás rendjét és módját vette számba Luby Margit gyűjtéseinek tükrében.

A konferencia zárásaként Dr. Bathó Edit etnográfus Luby Margit Jászságban végzett gyűjtéseiről számolt be, majd Dr. Ratkó Lujza etnográfus a sárközi gyűjtéseinek eredményeit ismertette meg a hallgatósággal.

Elmondhatjuk, hogy rendkívül tartalmas és kellemes napot töltöttünk el a Nyíregyháza – Sóstói Múzeumfaluban. A konferencia méltó módon emlékezett Luby Margit néprajzkutató széleskörű munkásságára. Köszönet érte a rendezvény szervezőinek!

Iris

Baloghné Szűcs Zsuzsanna
Fotó: Bathó Edit

Dr. Rémiás Tibor
Fotó: Bathó Edit

Dr. Zsoldos Ildikó
Fotó: Bathó Edit

Dr. Kiss Kálmán
Fotó: Bathó Edit

Boronkay Ferencné Kovács Ágnes
Fotó: Bathó Edit

Dr. Vámos Gabriella
Fotó: Bathó Edit

Dr. Minya Kálmán
Fotó: Bathó Edit

Dr. Cserenyák László
Fotó: Bathó Edit

Dr. Bathó Edit
Fotó: Misinkó Csilla

Tóthné dr. Szűcs Éva
Fotó: Bathó Edit

Dr. Sallai Balázs
Fotó: Bathó Edit

Dr. Ratkó Lujza
Fotó: Bathó Edit

Kiskunsági határjelek I. rész Kiskunhalas

280 éve, 1745. május 6-án Mária Terézia kegyesen aláírta a redempcióról szóló diplomát, amely visszaállította a szabad jászok és kunok örökös kiváltságait, azaz a szabad tisztviselő- és lelkészválasztást, a pallosjogot, a révtől, vámoktól és a földesúri szolgáltatásoktól való mentességet. Cserébe a jász-kunoknak kellett kifizetni a közben 580 900 „rhénes”, rajnai, aranyforintra nőtt zálogot (1702-ben I. Lipót 500.000 forintért eladta a Hármaskör-területet), ezen felül vállalták 1000 lovas felszerelését (az 1744-ben a II. sziléziai háború miatt mozgósított 400 főnyi lovasságon kívül), az általános hadfelkelést, valamint a nádor és más tisztviselők fizetésének megadását.

A Kiskunságra 193.150 rfrt. esett, „ebben Halas városa és lakosai magok mostani birtokaikért fizettek 50.900 rfrtot capitalist és 7396 rfrtot 74½ dé-nár interest” valamint „a burkus ellen állított 79 katonát, a kiknek fegyvert, lovat, mundért és minden kiegészítőket maga szereztén, lett rájuk a költség 2016 rfrt.” (Toot, 1861).

Nagy ár! Aki hozzájárult, „redemptus”, azaz a terület teljes jogú polgára lett (maguknak és utódoknak földet váltottak, választási és választhatósági joguk volt, a föl nem osztott földeket díjtalanul használhatták, vadászhattak, évente három hónapig bort mérhettek, mentesültek piac-, vásár-, rév- és vámfizetéstől, elővételi jogot élveztek a helység „irredemptusaival” szemben. Akinek nem telt rá, annak földesúri függése megszűnt, de másodrangú polgár (irredemptus) lett. (Bánkiné, 1991).

Nagy ár, de ez csak a kezdet. Mert rögvest itt a legfontosabb kérdés: Halas földjei meddig terjednek el? Amit a halasiak idáig magukénak tartottak (használták, bérelték, adóztak utána, a redemptios részt fizették), arról kiderült, hogy a „szomszédok” is sajátjuknak tekintik. Elindult a tanúkihallgatás, és a majdnem 90 évig tartó pereskedés korszaka. Ez a téma külön dolgozatot érdemel, most csak röviden két, Halas szemszögéből viszonylag nagy terület veszteséggel járó pert említek. A majsai határpe-

rekről a „Majsa határjelei” részben lesz szó.

Első a keceli határral kapcsolatos. A kalocsai érseki uradalom 1734-ben benépesítette Kecelt. Ez bérelt puszták visszavételével, határrendezéssel járt. A legnagyobb vita Szarkásért folyt. Halas érvelte: csak egy Szarkás puszta van, és az Halashoz tartozik. Ellenfelei, hogy olyan, mint Szarkás puszta nem volt Halas majdani pusztáinak felsorolásában. Sokat akar a szarka ... Halas kb. 3.200 katasztális hold „vesztességet” szenvedett, és így lett külön Szarkás puszta és Debeák-Szarkás puszta.

(MNL BKML Kkh. Ma. E-46-20). Most viszont nemcsak 3 tímár legény temetési helyére, hanem teljesen a tőig terülő területre igényt tartottak. Kis igazság van benne, mert kb. 1720-ig Jankovácon rácok és bunyevácok laktak (Mandić, 2004). Néhány elnevezés, mint pl. *Ostri hat* (Éles kalap) domb vagy *Debéli vrh* (Vastag hegy), melyről Debeák puszta kapta a nevét, még akkor használatban volt. Halas elvesztett kb. 1.500 hektárt – a Kamarához került 8 mérföld hosszú és kb. 600 öl széles terület.

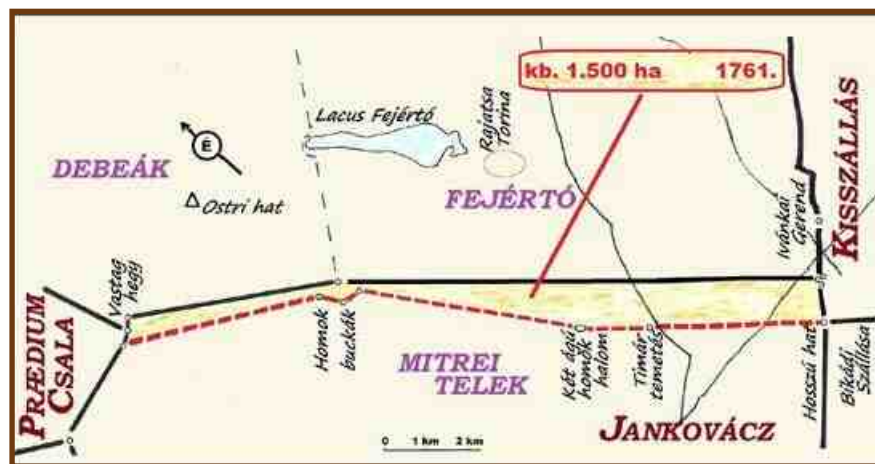
Az elcsatolt rész ¾ részben csekély értékű homokos föld. Ami fáj, az

Keceli határszakasz 1761 végén

A második a jánoshalmi határról szól. Jan Kováts falu előbb a kincstár, majd 1799-től az Orczy család birtoka volt. A perhez egy érdekesség kapcsolódik: „Magos domb völgyében kút kopolya” határhelyről több tanú is így nyilatkozott: „hogy az ot megöletett embereknek

a jó minőségű nem régen felosztott fehértői szántóföldek nagy része. Így Fehértő Pusztán 1766-ban meg kellett ismételni az osztást, a hiányzó földeket más pusztákon pótolták. 1762-re kialakultak a végleges határok. Természetesen a többi szom-

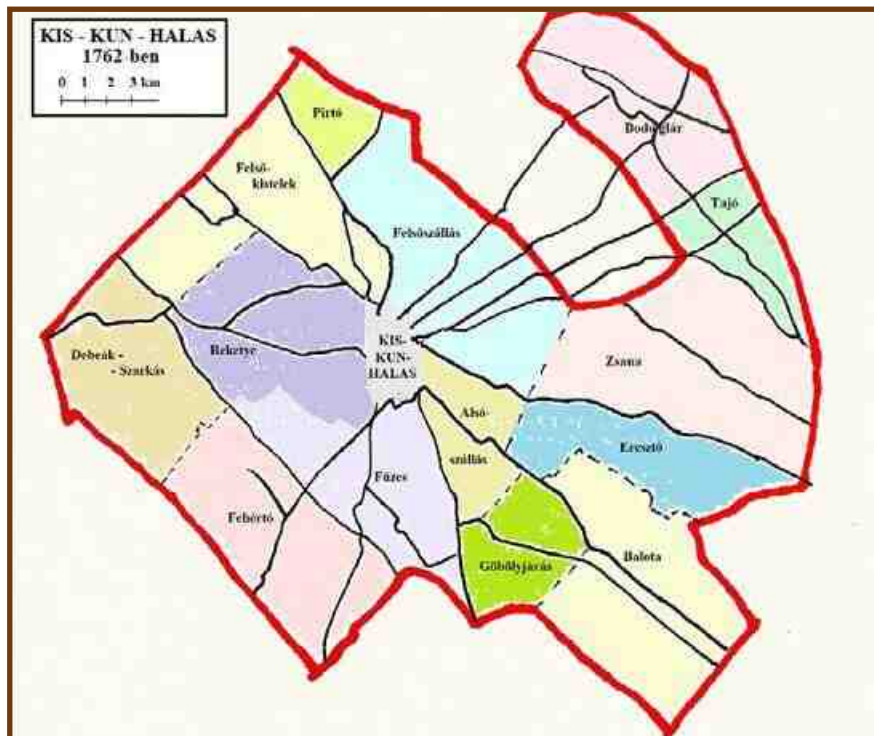

Jánoshalmi határszakasz 1761 végén

á déját, mivel a Jankováciak magok fölgýinek nem ismerték, az ot lakot Török Emirknek Halas lakosok le-tették.”

széddal is megtörtént az egyezkedés, pereskedés – ott a viták pár holdról szóltak, és a döntések alapvetően

lovaskocsi hantot, manuálisokat, szerszámokat, élelemet biztosítani. Szükség volt írástudó deputatusokra, akik ún. *metális acták* és korábbi határjárási jegyzőkönyvek birtokában ellenőrizték a határjárást. Egy határjáráson sokszor több mint száz ember

– Pusztamérges – Zsana hármashatára. A tömb 130 cm-rel a föld felett áll. Rajta jól olvasható „Mérger”, „Majsa” és „Kiskunhalas” felirat.

2. Kétágú halom töröttkő, Kiskunmajsa – Zsana határvonalon. A határjelenek fontos szerepe volt a Kiskunhalas és Kiskunmajsa közötti határperekben.

Cziprusi Stráža
Fotó: W. D. M.

3. Bodzás állás, törött kő a valamikori kunszentmiklósi Szank pusztája és kiskunhalasi Bodoglár pusztája határvonalon (mai Kiskunmajsa – Szank határvonalon).

Szilágyi járása
Fotó: W. D. M.

4. „H” jelzésű tavi mészakő (ún. darázs-kő), tipikus kun határkő, valamikori kunszentmiklósi Szank pusztája és kiskunhalasi Bodoglár pusztája határvonalon. Az egyik oldalon (Bodoglár felé) „H” jelzés, mint túlsó oldalon „Szank” felirat olvasható.

5. „Bokrokon fellyül” tipikus kun határkő, valamikori kunszentmiklósi

Antal körtvélyfája
Fotó: W. D. M.

Szank pusztája és kiskunhalasi Bodoglár pusztája határvonalon.

6. Galagonyás (Szilágyi járása) tavi mészakő tipikus kun határoszlop, vala-

mikori kunszentmiklósi Szank pusztája és kiskunhalasi Bodoglár pusztája határvonalon, ez volt a valamikori Halas legészakabbra eső pontja.

7. Hegyes halom, Wattay család határköve, amelyet 1812. május 8-án ástak le a halasi Bodoglár pusztája, Wattay család Tázlár pusztája és Kötöny pusztája hármashatárvonalon, a mai Kiskunmajsa

Boglya-halom
Fotó: W. D. M.

– Tázlár határvonalon.

8. Három járás hármashatárkő, Harkakötöny – Kiskunmajsa – Tázlár hármashatárvonalon. A hely egyben három

No 12. határoszlop avatása.

Balról: Bán Róbert Tázlár polgármestere, Fülöp Róbert Kiskunhalas polgármestere
Waclawczyk Dárisz huszárezredes, Brassó Imre Harkakötöny polgármestere
Fotó: Kovács Iván

járás: a kiskőrösi, a kiskunhalasi és a kiskunmajsai járás hármashatára.
9. *Antal körtvélyfálya* hármashatárkő, valamikori Kötöny puszta, Harka puszta és Halasi Felsőszállási puszta hármashatáron

10. *Hármashatárkő*, darázskő, Harkakötöny – Kiskunhalas – Tázlár hármashatáron, valamikori Halas Felsőszállás puszta, Tázlár Ordódi dűlő és

Szőlős-halom
Fotó: W.D.M.

Kötöny puszta Billegző dűlő hármashatáron. A régi kő mellett a Kiskunhalasi Lovasbandérium 2018. május 5-én felállította a N° 12. számú határozatát.

11. *Boglya halom* határkő, a Kiskunhalas – Tázlár határvonalon. Az 1812-ben felállított Wattay család határkő eltört, azt a követ 1822-ben Marscho János pótolta.

12. *Szőlős halom*, 1812. május 8-án felállított Wattay család hármashatárkő, Pirtó – Soltvadkert – Tázlár hármashatáron

13. Átkozott határ, Wattay család hármashatárkő, valamikori halasi Bodoglár puszta, kunszentmiklósi Szank puszta és Wattay család Tázlári birtok hármashatárkő. A kő eltört, renoválásra a kiskunhalasi Thorma János Múzeumba került, majd annak kertjében állították fel.

Az 1947 és 1952 között Bodoglár és Tajó pusztát Kiskunmajsához került. Az 111.926 katasztrális hold területű Kiskunhalas Megyei Város 22.759

hektárra, 140.780 méter hosszúságú határvonal 81,5 kilométerre csökkent. Így a határkövek zöme a mai Kiskunhalas területén kívül esik. Halas ha-

Szőlős-halom
Fotó: W.D.M.

tárjeleiről 2023-ban könyvet írtam, mely korlátozott számban még megszerezhető a Kiskunhalasi Thorma János Múzeumban.

Waclawczyk Dariusz Mirosław huszárezredes, a Kiskunhalasi Bandérium parancsnoka

Felhasznált irodalom:

Bánkiné Molnár Erzsébet: A Jászkun Kerület társadalma és önkormányzati igazgatása 1745–1848. Gyula, 1991

Janó Ákos (szerk.): Kiskunhalas. Helytörténeti monográfia I. Kiskunhalas, 1965

Nagy Szeder István: Kiskun-Halas Város Története oklevélgyűjtemény II. A Redemptio utáni Kor 1745-től kezdve. Kiskunhalas, 1936

Mandić Živko: Hrvatska imena naseljenih mjesta u Mađarskoj. 2005

Ö. Kovács József-Szakál Aurél (szerk.): Kiskunhalas története 2. Kiskunhalas, 2001

Toot János: Kis-Kun-Halas város története. Nagyörös, 1861./Kiskunhalas, 2006

Waclawczyk Dariusz M.: Halas a hatalmas, Kiskunhalasi határjelek. Kiskunhalas, 2023

Rövidítések:

KFL Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár
MNL BKML Kkh. Magyar Nemzeti Levéltár
Bács-Kiskun Vármegyei Levéltára Kiskunhalasi Részleg

Ma. metálsis acták

Vki. vegyes közigazgatási iratok

TJM Thorma János Múzeum, Kiskunhalas

VERSELŐ JÁSZOK ÉS KUNOK

Anno 1844

Ajánlás Petőfi Sándornak

Fehér ingben fűtetlen szobában
pipád parazsa tenyérnyi meleg,
Hó-szemfedők némasága dűl
Csönd ölbe szunnyadt fergeteg .

Oltalmas ereszek óvnak, áldnak,
kitárt bibliás hóka lapok .
Le-fel jársz a vénséges padlón,
mint Jézus nyomán az apostolok.

A komód tetején rézkarimában
egy faggyúgyertya lángja libben,
Lélekző lélek alvó álmodás
talán a földre szállt Isten.

Köd malom vitorlája szuszog
ősz óriások eldűlt kelevéze,
Fejed alá hajló kévék
napszőke tündér nevetése.

Fehér ingben fűtetlen szobában
szívedben izzik fel a tiszta szó,
Édesanyád nagykendője szállong
hóesésbe bújó Mindenható.

Aszód, 2024. Boldogasszony hava

Farmosi László

*

Sétál az óra

Sétál az óra, nagy mutatója,
Éjszaka csendes, bölcs utazója.
Rezzen az álom, ábrándot átfon,
Szunnyad a titkok, jó kutatója.

Alszik a dongó, éneke zsongó,
Néma az éjjel, békéje kongó,
Csillag az égen, tündöklő ébren,
Őrizve várost, régi bolyongó.

Ábránd virága, nincsen hibája,
Csend borul ágra, s az éji világra.
Csengettyű csillan, álom elillan,
Vágynak csodája, s a néma imája.

Tóth Marianna

A Jászkun Redemptio emlékezete

A jászok és a kunok a 13-14. század folyamán, több hullámban érkeztek meg, és telepedtek le a Magyar Királyság középső területein. Kezdetben nem alkottak egy közösséget, ám nagyon hasonló kiváltságokkal és kötelezettségekkel rendelkeztek, melyeket évszázadokon keresztül megerősítettek az ország uralkodói. Ilyen kiváltság volt például, hogy közvetlenül a nádor fennhatósága alá tartoztak, vagy hogy szabadon választhattak előljárót maguk közül. A szabadságért cserébe katonai szolgálattal tartoztak az uralkodónak. A letelepedés után a jászok és a kunok az eltelt évtizedek és évszázadok alatt lassan asszimilálódtak, életük, berendezkedésük – a sajátosságaikat némiképp megőrizve – hasonult a környező vármegyékéhez. Szállásterületeikből előbb székek majd kerületek alakultak, életvitelük, tisztviselőik is a korabeli igazgatási és közéleti viszonyokhoz hasonult.

A 16. századi oszmán hódítás miatt a jász és kun területek idegen fennhatóság alá kerültek. Emellett a megbomlott központi uralom hatásaként a környező vármegyék is hatalmi törekvéseik célpontjába állították a kerületeket, így a nádorok egyre nehezebb feladattal kellett megbirkózzanak, amikor azok védelme került szóba. Ezért a 17. század elején megszületett a nádori főkapitányi tisztség, akinek ezentúl az lett a feladata, hogy a nádort képviselve óvja a területek érdekeit. Mindez jogi szempontból jelentős változást is jelentett, hiszen jogszolgáltatási – bíraskodási – szempontból eggyé vált a jász és a két kun kerület. A teljes egyesüléshez még egy nagy lépésre volt szükség, mely a 17. század végére be is következett: a három kerületet a vármegyéktől elkülönülő, önálló adózóvá nyilvánították, így megszületett az egységes és önálló Jászkun kerület.

Mindeközben az oszmánok által megszállt területeket felszabadították, az idegen hadakat pedig kiűzték az országból. A másfél évszázados idegen uralom és a felszabadító háborúk óriási pusztítással jártak: emberek ezrei haltak meg, számos, korábban virágzó település vált pusztává, és túlélők

tömegei menekültek el a területéről. I. Lipót császár a felszabadított országot meghódított területeként kezelte, és ennek megfelelően döntött az országban élők sorsáról is. 1699-ben felmérte a Jászkun kerületet, és a napjainkban csak Pentz-féle összeírásként ismert többszáz oldalas dokumentum így az oszmán uralom alól felszabadult és újjáéledő Jászkunság egyik meghatározó lenyomata is lett. A felmérés egyben előfutára is volt a szomorú jövődöbeli esemé-

*I. Lipót király,
Benjamin von Block festménye*

nyeknek: 1701 júliusában I. Lipót eltörölte a jászok és kunok régi királyok által adományozott kiváltságait, majd 1702 márciusában félmillió forintért az egész Jászkun kerületet eladta a Német Lovagrendnek.

A kiváltságok eltörlésével és az eladásal a Jászkunság lakossága a korábbi önállóságát elvesztve, a teljes jogfosztottság állapotába került, a Német Lovagrend pedig a terület földesura lett. A jászkunok azonban nem törődtek bele a helyzetükbe és csatlakoztak az 1703-ban kirobbanó Rákóczi-szabadságharchoz. Mikor az elbukott, akkor sem csüggedtek, hanem politikai úton küzdöttek tovább. A kezdetektől reményt jelentett az a tény, hogy a Jászkun kerület eladásának körülményeit az Országgyűlés sem fogadta el, és a szerződést sem törvényesítették. Mivel a Német Lovagrend reményét sem látta, hogy a helyzet megváltozon, 1730-ban a földesúri jogokkal együtt továbbadta Kerületeket a Pesti Invalidusháznak.

Az eladottság évtizedeiben a földesúr nem szolt bele jelentős mértékben a települések helyi életébe. A birtokszerzést gazdasági befektetésként kezelve, arra törekedett, hogy földesúri jogait érvényesítve, a befektetése a lehető legnagyobb mértékben megtérüljön. A különböző gazdasági szolgáltatásokat (például adók összegyűjtése, a katonaság élelmezése, szállásolása és fuvarozása stb.) az előljáróságok szervezték, ezért a települések életét nem korlátozták le teljesen. A földesúri adószedők azonban katonai kísérettel járták a településeket, és ha kellett erővel szedték be az adót. A gazdasági élet működtetése, szervezése ugyanakkor lehetőséget biztosított a későbbi öngazgatás gazdasági alapjainak megteremtésére is. Átalakult viszont a főkapitányi tisztség, és a helyébe lépő földesúri adminisztrátorok felügyelték és szervezték a továbbiakban a Jászkunság életét, képviselték a földesúr érdekeit.

Az alávetttség évtizedeiben megmaradt aprócska szabadság egyik eredménye lett ennek a Jászkun kerület jászberényi székházának létrejötte is. Bár a tervezője, Anton Erhard Martinelli 1734-ben azért érkezett Jászberénybe, hogy egy földesúri székház terveit elkészítse, mi már tudjuk, hogy a császári építész a tíz évvel később önállósá váló Jászkun kerület központi épületét vetette papírra. Ez az épület a jászkun önállóság és a redempció egyik kézzel fogható, lélegző mementója is. A jászkunok ugyanis, tartva attól, hogy ez az épület egy idegen úr és katonáinak háza lesz, kezdetben hevesen tiltakoztak az építkezés ellen, ami így éveken át húzódott, és csak valamikor az 1740-es évek elején fejeződött be. Mindeközben azonban végig ragaszkodtak ahhoz, hogy a föld, melyen felépült, a kerületek tulajdona maradjon, az építkezéseket pedig önerőből hajtsák végre. Úgy gondolom nem véletlen, hogy ez az eredetileg földszintes épület lett aztán a Jászkun kerület igazgatási központja.

Mindeközben – az 1740-es évek elején – fontos változások zajlottak le a Habsburg Birodalomban. 1740-ben meghalt III. Károly, a trónra pedig a lánya, Mária Terézia került. Uralmát azonban több európai monarchia sem fogadta el, így kitört az osztrák örökösödési háború, a királynőnek pedig minden elérhető támogatásra

szüksége volt, hogy országát és uralmát megvédje. A Jászkun kerület ügyét nagyban segítette még az is, hogy az 1741-ben nádorrá választott Pálffy János is mellé állt, és politikai úton támogatta a földesúri hatalom megszüntetését, a jászkun szabadság helyreállítását. Mária Terézia végül engedett, és 1745. május 6-án, Bécsben aláírta a redempciót engedélye-

Mária Terézia királynő, a gödöllői Királyi kastély kiállításából

ző oklevelet, mellyel lehetőség nyílt a Jászkunság földjének megváltására és a régi kiváltságok visszaszerzésére. A lehetőség tehát megszületett, de a szabadságot nem adták sem ingyen, de még olcsón sem. A földesúrnak ki kellett fizetni a félmillió forintos vásárlási összeget, valamint az általa elvégzett, különböző javítások költségeinek megtérítésére további 15.000 aranyforintot. Emellett a kerületeknek vállalniuk kellett az ország adójának területileg rájuk eső részét, a nádornak évente fizetendő 12.600 forintot, valamint 1000 lovas katona kiállításának költségét. A hatalmas összegekért cserébe a jászkunok széles belső szabadságot kaptak: szabadon rendelkezhettek földjükkel, maguk választhatták a kerületi és települési előljáróikat, vámmentességet kaptak, legfőbb bírójuk a nádor lett, aki maga nevezte ki a kerületekben öt képviselő jászkun főkapitányt.

A redempciós oklevél kiadásakor a Jászkunság településeinek érthetően nem volt a birtokában akkora összeg, ami teljes egészében fedezte volna az előírt költségeket. Ezért a Kerületek az önmegváltás költségének körül-

belül ötödét fizették önerőből, míg a másik 80%-ot hitelek útján teremtették elő, a hiteleket pedig éveken keresztül törlesztették, így nyerve el a föld teljes tulajdonjogát.

A redempció hatásaként pedig létrejött egy, a földjével szabadon rendelkező, földesúrtól teljesen független szabadparaszti társadalom. A redempció biztosította jogok és előjogok a földből eredtek, így a földváltásban való részvétel mértéke a Jászkunság társadalmának legfőbb meghatározó elemévé vált.

A redempciót követően a Jászkunság társadalma néhány év alatt két nagyobb csoportra oszlott: a földváltásban résztvevő redemptusokra, és a földváltásból kimaradó, vagy abban csak kis mértékben résztvevő irredemptusokra. A kategóriákat a földhöz való viszony adta meg. A redemptusok voltak azok, akik legalább 20 forintnyi érték fölött tudtak földet

A Jászkun Kerület címere

váltani. Ők rendelkeztek a redempciós oklevélben biztosított előjogokkal, a politikai hatalommal, a választójoggal, ingatlanok esetében elővásárlási joggal. A redemptusokkal szemben az irredemptusok voltak azok, akik vagy nem tudtak a földváltásban részt venni, tehát nem tudtak földet váltani, vagy pedig az általuk megváltott föld értéke nem érte el a 20 forintot. Ebből következett, hogy a helyi társadalomban elfoglalt helyük, politikai jogaik, érvényesülési lehetőségeik is szűkebbek voltak. A Jászkunság társadalmában természetesen találkozhattunk még zsellérekkel, illetve konvenció-sokkal is. A zsellérek voltak a teljesen földtelen, jellemzően idénymunkából élők, míg a konvenció-sok vagy szegődményesek egy-egy szerződés, megállapodás (korabeli nevén konvenció) kitöltéséig éltek és dolgoztak

az adott településen. Utóbbiak közé tartoztak a korban például a jegyzők, seborvosok, főorvosok is.

A földtulajdon birtoklása tehát kulcsfontosságúvá vált, hiszen ez indikátora volt a redempcióban való gazdasági részvételnek, ebből következett a redempció által biztosított privilégiumokban való részesülés, és az határozta meg a lakosok társadalomban elfoglalt helyét is. Mindez azt is jelentette, hogy aki felelőtlen volt és meggondolatlanul bánt a birtokával, az a földjével együtt még többet is veszíthetett. Aki ugyanis könnyelműen eladta házát és birtokát, majd elköltözött, az bizony nehezen vagy egyáltalán nem kapott engedélyt arra, hogy visszaköltözhessen régi lakhelyére: „Minthogy egyszer kivette lakását és a privilégiumból kivetkeződött, többé lakásra való engedelem sem néki, sem több elemeknek nem engedtetik” – olvashatjuk az egyik település egy hasonló ügyben hozott döntését.

A földet a közösség váltotta meg, ebből eredt, hogy a jog is a közösségé volt, amiből a redempciós összeg lefizetésével az egyének is részt kaphattak. Nem véletlen, hogy a tanácsok egyik kiemelt feladata volt, hogy a helyi lakosság fölött erkölcsi őrködést felvállalva vigyázzon arra, hogy senki el ne tékozzolja a saját tulajdonát vagy gyerekei örökségét. Az örökös nélkül meghalt birtokosok földjei is a közösségre szálltak vissza, ezzel is biztosítva, hogy a Jászkunság földjéből idegen kezébe ne kerülhessen. A Jászkun kerület tehát igyekezett mindent megtenni, hogy a földje a saját lakossága birtokában maradjon, hiszen abból fakadt minden szabadsága.

Így a redempció kivívása, az óriási összegek előteremtése mögötti munka és ezek emléke mélyen beivódott a Jászkunság emlékezetébe. Ahogy Kele József 1904-ben megjelent munkájában megállapította: „Második honfoglalás volt az, de nem vér és kard, hanem veritékes munka, megszorított szorgalom, éhség és nyomorgás árán.” Ezért a redempció nem csak a Jászkunság és a vármegyénk történelmi és kulturális emlékezetének, hagyományának része, de egyben ékes példája annak, hogy egy közösség a múltját, hagyományait, örökségét nem feledte, és a szabadsága elvesztésébe sem törődött bele.”

Horváth Gergő főlevéltáros

A Jászkun Redemptio 280 éves évfordulójá- nak örömnépe

Május 6-a a jászok és a kunok legnagyobb ünnepe, hiszen 1745-ben ezen a napon írta alá Mária Terézia azt a diplomát, amelyben lehetőséget adott e két kitartó népnek, hogy pénzen visszavált-
hassák jogtalanul elvett szabadságukat és kiváltságaikat. A redemptio ünnepé vált, pedig őseinknek keményen meg kellett fizetniük a szabadság árát. Az 580 000 rhénesi forint olyan hatalmas összeg volt, amelyet még a három

*Jászkun redemptios emlékoszlop
Jászberényben
Fotó: Bugyi Gábor*

kerület sem tudott egyszerre kifizetni. Mind a jászok, mind pedig a kunok hatalmas kölcsönöket vettek fel, a jászok pedig – szokásuktól eltérően – megnyitották a Jászság kapuit a betelepül-
ni kívánó felvidéki kisnemesi családok előtt, akik aztán maguk is részt vettek a megváltásban.

A jászok és kunok törekvéseit végül siker koronázta, s a redemptiot követő társadalmi-gazdasági fellendülés utat nyitott a jászkunok parasztpolgári fejlődésének.

Május 6-át ma is az egyik legnagyobb siker koronázta, s a redemptiot követő társadalmi-gazdasági fellendülés utat nyitott a jászkunok parasztpolgári fejlődésének.

Ebben az évben immáron 280 esztendeje annak, hogy őseink visszaváltották szabadságukat és kiváltságaikat. Jászberény

Város Önkormányzata május 6-án ebből a jeles alkalomból invitálta a jászokat és a kunokat Jászberénybe, hogy az egykori hármas kerület képviselői együtt emlékezzenek a példanélküli történelmi eseményre.

A jubileumi megemlékezés a Zagyva-szálláson álló Jászkun redemptios emlékoszlopnál koszorúzással kezdődött. Az emlékünnepe helyszíne ez alkalommal a Jászkun kerület egykori székháza volt, amely napjainkban Jászberényi járási bírósággal működik. A szép számmal összesereglett vendégkoszorú meghatottan lépett be annak történelmi épületnek kapuján, ahol egykoron őseink is gyakran megfordultak.

Az emlékünnepe a történelmi zászlók és a Jászkürt ünnepélyes behozatalával kezdődött, majd a Magyar és a Jász Himnusz közös eléneklése után Dr. Bartha Júlia tolmácsolásában hangzott fel a Kun Miatyánk. Ezután Budai Lóránt, Jászberény Város polgármestere, Pócs János országgyűlési képviselő, Borbás Zoltán, a Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Önkormányzat alelnöke és Ván Jenő jászkun főkapitány köszöntötte az ünneplő közönséget.

A Jászkun Redemptio 280 évvel ezelőtti történet eseményeit Horváth Gergő, a MNL JNSZ Vármegyei Levéltár igazgató-helyettese idézte fel előadásával. Őt Csikos Sándor emeritus nagykunkapitány, a Nemzet Színésze követte, kinek tolmácsolásában Tóth Árpád Fénylő búzamezők című hazafias versét hallgathatták meg a jelenlévők.

Utána a Jászság Népi Együttes táncosai következtek, akik jászsági táncokat mutattak be Pénzes Tivadar tekerőmuzsikájára. Ezután átadásra kerültek a Jászkunság hagyományörzéséért díjak. A Jászságból Terjéki Tünde, Jászkóhalma polgármestere, a Nagykunságból Bak Anita szerkesztő, műsorvezető, a Kiskunságból pedig Mester Sándor helytörténész érdemelte ki a Jászkun kapitányok által adományozott elismerést.

A jánoshidai Aranytorkú Férfikar műsora után került sor a leköszönő jászkun főkapitány beszámolójára, valamint az új főkapitány ünnepélyes beiktatására. Ván Jenő jászkun főkapitány, aki már három éve végzi a jászkun főkapitány nem csekély teendőit, regnálási idejének végéhez ért. E jeles ünnepen adott számot az elmúlt három évben végzett hagyományörző munkájáról, majd megköszönve a bizalmat, letette hivatalát. A Jászkun Kapitányok Tanácsának tagjai szóban és apró ajándékkal köszönték

meg Ván Jenő lelkiismeretes munkáját. A Jászkun Kapitányok Tanácsa 2024. november 30-án, Jászkóhalmán tartott tanácskozásán egyhangúlag Kiss Gábor emeritus jászkapitányt választotta meg a jászok és a kunok új főkapitányának. Az ünnepélyes beiktatására a redemptio jeles ünnepén került sor.

A ceremónia során Percz László, a jászkun kapitányok korelnöke felolvasta Kiss Gábor laudációját, majd Ézsás István emeritus jászkun főkapitány közreműködésével az új főkapitány letette az esküt.

Ezt követően a korábbi jászkun főkapitányok (Ván Jenő, Borbás Ferenc, Smuta Zsolt) átadták az új főkapitánynak a főkapitányi medált, a szabályát és a kinevezéséről szóló tanúsítványt. Végezetül Gulyás András Zoltán, a Jász Múzeum igazgatója bort töltve a múzeumban őrzött kultikus birkafejes ivóedénybe, átadta Kiss Gábornak, aki annak tartalmát a jászokra, a kunokra és minden magyarokra köszöntötte.

Az ünnepséget Vörösmarty Mihály Szózat című költeménye zárta, amely

*Jász-emlékmű Jászberényben
Fotó: Bugyi Gábor*

Csikos Sándor előadásában hangzott fel. A történelmi zászlók és a Jászkürt kivitele után a megemlékezés a Jász-emlékműnél folytatódott, ahol a Jászság és a két Kunság településeinek képviselői elhelyezték a tisztelet koszorúit. Az emléknapot ünnepi fogadás zárta a Déryné Rendezvényházban.

Méltó megünneplése volt ez a rendezvény a Jászkun Redemptio 280 éves évfordulójának. Ismét együtt ünnepeltek jászok és kunok, mint tették volt egykoron őseink.

Dr. Bathó Edit etnográfus

Kiss Gábor lett a jászok, kunok új főkapitánya

1996. november 8-án született Jászberényben, de kezdettől fogva Jászdózsán él családjával együtt. Általános iskolai tanulmányait Jászdózsán, a Bozóky János Általános Iskolában, a középiskolát pedig Jászberényben, a Liska József Katolikus Erőszakú Gimnáziumban végezte. Innen útja Egerbe, az Egri Hittudományi Főiskolára vezetett, ahol hit- és nevelőtanári diplomát szerzett.

Kiss Gábor jászkun főkapitány
Fotó: I. Sz.

2017-ben a Rosenberger cég jászberényi gyárában kezdett el dolgozni, majd 2019-ben Budapesten, a Magyar Államkincstár mezőgazdasági és vidékfejlesztési

tési ügyfélszolgálatának szakreferense lett, s jelenleg is ezt a munkakört tölti be. Főállású munkája mellett 2025-ben reklámtervezéssel foglalkozó egyéni vállalkozásba is kezdett. A munka mellett folyamatosan tovább

*A jászkun főkapitány iszik
az edényből*
Fotó: Bugyi Gábor

képezte magát. 2022 és 2024 között a gödöllői Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem kereskedelem és marketing szakát végezte el. Jelenleg a budapesti Metropolitan Egyetem szakirányú továbbképzésének hallgatója.

Kiss Gábor már gyermekkorában elkötelezte magát a hagyományőrzésnek. 2001-ben kezdett néptáncolni a jászdózsai Bondorka Néptáncgyűttesben, majd Jászberényben a Galagonya Gyermekek Néptáncgyűttesben és a Jártató Ifjúsági Táncgyűttesben folytatta táncos tevékenységét. Jelenleg a jászdózsai Kecele Táncgyűttes aktív tagja.

A néptánc mellett a katonai hagyományőrzés is vonzotta. 2009-ben ő is egyik alapító tagja lett az 1848/49-es hagyományokat őrző Dóssai népfelkelő csapatnak, amely 2014-től I. sz. Jászkun Honvéd Emlékszlóalj néven működik. A hagyományőrző közösség, amelynek 2025-től Kiss Gábor a parancsnoka, rendszeresen részt vesz a tavaszi emlékhadjárat programjaiban. Mindezen túl más civil szervezet munkájában is munkálkodik, mint tag vagy tisztségviselő. Alapító tagja és őrvezetője a 2016-ban alakult 1813. sz. Szent Mihály Cserkészcsapatnak. Ugyancsak alapító tagja a Jászdózsáért Kulturális és Ifjúságért Egyesületnek.

2023-ban az a megtiszteltetés érte, hogy Jászdózsai Község Önkormányzata jászkapitánnyá választotta. Ünneplésére a Jászdózsán megrendezett 27. Jász Világtalálkozó került sor. Ettől kezdve aktívan részt vesz a Jászkapitányok és a Jászkun Kapitányok Tanácsában. Jászkapitányi feladatait nagy lelkesedéssel és elkötelezettséggel végzi, s munkájába igyekszik a fiatal korosztályt is mind szélesebb körben bevonni. Hagyományőrző munkája elismeréseként a Jászkun Kapitányok Tanácsa 2024. november 30-án, Jászfákóhalmán tartott ülésén közös akarattal, egyhangúlag a jászok és kunok legújabb főkapitányává választotta.

Kiss Gábor a Jászkunság hagyományőrzésében eddig végzett kiemelkedő tevékenysége által méltó, hogy főkapitányként három esztendőig a Jászkun Kapitányok Tanácsát vezesse.

Jászszentandrás várja a Jász Világtalálkozó vendégeit

Ebben az évben, július 25-26-27-én Jászszentandrán kerül megrendezésre a XXIX. Jász Világtalálkozó. Jászszentandrás Önkormányzata és a Jászok Egyesülete már az elmúlt év végén megkezdte a szervezőmunkát és a találkozó előkészületeit.

A találkozó most is gazdag programot kínál a településre érkezőknek, amely sorában kiemelkedik „A Jászságért” Díj átadása és a 26. jászkapitány ünnepélyes beiktatása.

A rendezők nagy szeretettel várnak minden érdeklődőt Jászszentandrásra, a jászok és a jász hagyományőrzés legnagyobb seregszemléjére!

Gulyás András Zoltán, a Jász Múzeum igazgatója bort tölt az ivóedénybe
Fotó: Bugyi Gábor

KÉPES RIPIORT A JÁSZKUN REDEMPTIO 280 ÉVES JÁSZBERÉNYI EMLÉKÜNNEPSÉGÉRŐL

*Dr. Bartha Júlia etnográfus
Fotó: Bugyi Gábor*

*Budai Lóránt polgármester
Fotó: Bugyi Gábor*

*Pócs János országgyűlési képviselő
Fotó: Bugyi Gábor*

*Borbás Zoltán, a megyei közgyűlés alelnöke
Fotó: Bugyi Gábor*

*Mester Sándor, Terjéki Tünde és Bak Anita,
a Jászkunság hagyományörzéséért díj kitüntetettjei*

Fotó: Bugyi Gábor

*Ván Jenő jászkun főkapitány
Fotó: Bugyi Gábor*

Koszorúzás a Jászkun redemptio emlékoszlopnál

Fotó: Gémesi Balázs

**Horváth Gergő, a megyei levéltár
igazgató-helyettese** Fotó: Bugyi Gábor

A Jánoshidai Aranytorkú Férfikar

Fotó: Gémesi Balázs

**Kiss Gábor jászkun főkapitány, kezében
a birkafejes ivóedénnyel**
Fotó: Bugyi Gábor

**Basky András Lajosmizse ny. polgármestere
és a delegáció tagjai a koszorúzáson**

Fotó: Gémesi Balázs

Csikos Sándor, a Nemzet Színésze
Fotó: Bugyi Gábor

Kiskunkapitányok a koszorúzáson

Fotó: Gémesi Balázs

A Jászkunság hagyományörzéséért díjazottjai

Terjéki Tünde polgármester asszony
Terjéki Tünde tősgyökeres jászkóhalmi, születése óta a községben él. Tanulmányait a helyi általános iskolában végezte. Már gyermekkorában is több önkéntes feladatot végzett, szerepelt, verset mondott ünnepségeken, névadókon, esküvőkön.

Főiskolai tanulmányait az ELTE óvodapedagógiai karán végezte, majd a községi óvodában kezdett el dolgozni. A nyári szünetekben kolléganőjével óvodás korú gyermekek részére a hagyományörzés jegyében évekig szervezték a Csiperke tábort, amelynek programjai a helyi sajtósságok meg-

Terjéki Tünde polgármester
Fotó: Bugyi Gábor

ismertetésére épültek. Rendszeres látogatói voltak a Mária malomnak, felkeresték a helyi cipésmestereket, az asztalos üzemből kipróbálták a fával való munkálkodást, nemezeltek és kézműveskedtek a gyerekekkel.

Kiemelkedően fontos számára a közösségépítés. Megalapítója volt az évekig működő Baba-Mama klubnak. 2010-től 2014-ig önkormányzati képviselőként tevékenykedett, és végezte az oktatási és szociális bizottság elnöki teendőit is.

2010-től a Felsőjászsági Óvodai Társulás (Jászfelsőszentgyörgy, Jászárgó, Jászkóhalmi) vezetőjeként dolgozott. Szervezésében minden évben megrendezésre került az Ovi Galéria, ahol a községi és jászági „művészek”, iparosok, zenészek mutatkoztak be.

Jó kapcsolatot ápolt Fodor István Ferenc helytörténeti kutatóval, a település korábbi polgármesterével, akinek széleskörű munkássága, Jászkóhalmi iránti lokálpatriotizmusa példaértékű számára. Kiemelt figyelmet fordít a helyi hagyományok ápolására, megőrzésére. Az elmúlt években több kiadvány megjelenésében is segédkezett.

2014-ben Jászkóhalmi polgármesterének választották. Munkájának köszönhetően az elmúlt években Jászkóhalmi jelentős fejlesztések valósultak meg. Megújultak az óvodák, az idősek otthona, a könyvtár, a polgármesteri hivatal épülete, az orvosi rendelő, a Szent József tér. Elkészült a Tündérkert bölcsőde. Felújításra került az 1908-ban épült „Öreg iskola”, ahol kiállításra került a község kisiparos múltja, különös tekintettel a településen hangsúlyos szerepet játszó asztalos és cipész mesterség.

Ugyancsak itt található a község helytörténeti kiállítása, és Laki Ida festőművész képtára is. Az épület előtt álló Mária Immaculata szobor 2021-ben került felújításra. A legújabb fejlesztés pedig az újjáépített „Nagy Ficzek” iskola.

Településfejlesztési munkája mellett kiemelt figyelmet fordít a községben működő civil szervezetek életére is. Jó kapcsolatot ápol a község jász testvértelepülésével, Jászszenlázslóval.

A jászok nagyon büszkéek hagyományaikra, kulturális értékeikre, minden évben több hagyományörző rendezvény is van a térségben. A jászok legjelentősebb hagyományörző seregszemléje, a Jász Világtalálkozó 2024-ben Jászkóhalmi kerület megrendezésre, immáron 28. alkalommal.

A nagyszabású rendezvény előkészületei során a polgármester asszony fáradhatatlan munkavégzéséről tett tanúbizonyságot, hozzájárulva ezzel a találkozó sikeréhez, s általa a jász hagyományok újabb, széles körben történő megismertetéséhez.

Bak Anita szerkesztő, műsorvezető

Karcagon született, Kunhegyesen nőtt fel, Szolnokon járt gimnáziumba és huszadik éve már, hogy a szőke Tiszát a kék Dunára cserélte, és Óbuda lett az új otthona.

2007-ben elvégezte a MÚOSZ Bálint György Újságíró Akadémiát, majd ezután az Eötvös Lóránd Tudományegyetem következett, ahol szociológia szakon végzett. Ennek ellenére soha

nem dolgozott szociológusként, mert a média már nagyon korán elcsábította. Még a diplomaszerezés előtt, 2009 nyarán a Kossuth Rádióhoz szerződött, s azóta is a Magyar Rádió szerkesztő-riportere.

Számos nagysikerű rádióműsor szerkesztése, műsorvezetése fűződik nevéhez, mint *A hely* c. riportműsor, a *Közletről* c. élő magazinműsor, a *Belépő* c. esti kulturális műsor, a *Szombat reggel* c. nemzetközi magazinműsor, a *Napközben* c. élő információs magazin, a *Dél előtt* c. élő szolgáltató műsor, vagy a *Nagyok* c. portréműsor.

Bak Anita szerkesztő, műsorvezető
Fotó: Bugyi Gábor

Bak Anita soha nem maradt hűtlen szülőföldjéhez, a Nagyunsághoz. Büszkén vallja kun identitását, és amikor csak ideje engedi, hazalátogat Kunhegyesre családtagjaihoz, rokonihoz. Érdeklődésében kiemelt helyet foglal el a Jászkunság. Gyakran készít riportokat kun és jász emberekkel, és rendkívül fontos számára a jászkun történelmi múlt és hagyományok széleskörű népszerűsítése. Készített már riportot a kun kapitányokról, az Alföld „piramisairól”, a kunhalmokról, nyomon követte a Tomajmonostorán zajló ásatást, valamint kedves lelkesze nyugdíjba vonulását is.

Bak Anita ízig-vérig riporter. Sokszor nemcsak ő találja meg a számára érdeklődésre tartó témát, hanem előfordul, hogy témák találják meg Anitát. Kedves, megnyerő személyisége, a témákban való jártassága, felkészültsége azonnal megnyitja számára a „titkok kapuját”.

Az elmúlt évek során munkáját több szakmai és közösségi díjjal ismerték el.

2012-ben A hangok versenyén a *Balázs János nyomában* c. tényfeltáró, oknyomozó riportjával I. helyezést ért.

2013-ban a Nemzetközi Televíziós és Rádiós Fesztivál különdíját

és az Év felfedezettje címet nyerte el a *Luciával Luciáért* c. riportjával.

2018-ban a 34. Prix Bohémia Nemzetközi Rádiós Fesztivál fődíját érdemelte ki a sherwoodi hajléktalan közösség történetét bemutató *Erdőből otthonba* című riportjával.

2020-ban Megkapta szülővárosában a *Pro Cultura Kunhegyes* c. kitüntetését 2024-ben pedig elnyerte *Jász-Nagykun-Szolnok Vármegye területi Prima-díját*.

Mester Sándor helytörténész

67 éves középiskolai történelemtanár, népművelő, szociológus. Tanított általános iskolában, középiskolában, volt népművelő, dolgozott a közigazgatásban és szociális területen.

A tanítás mellett mindig fontos volt számára a kutatás, az ismeretterjesztés. Debreceni egyetemistaként kezdett el foglalkozni a tanyakutatással, ebből írta két diplomamunkáját is. Disszertációiban tanyatörténettel, kialakulásuk menetével, típusaival, történeti és aktuális problémáival foglalkozott, főként a Kiskunság, és a Homokhátság jellegzetességeire koncentrálna.

Mindig érdekelte a helytörténet, főként a kunok, a Kunság világa. Tanárként egyik ötletgazdája, szervezője volt a „Redemptusok örökösei” nevet

Mester Sándor helytörténész

Fotó: Bugyi Gábor

viselő jász-kun-sági középiskolások számára meghirdetett történelmi vetélkedőnek, amely Kiskunhalason 1997 és 2002 között került megrendezésre. 2005-ben a Tempus közalapítvány tá-

moogatásával egy német, egy lengyel és egy magyar város közreműködésével helytörténeti projektbe fogtak tanár kollégáival, amely során 10–14 éves kiskisiskolások bevonásával egy 50–50 címszót tartalmazó webszótárt készítettek.

2009-ben egyik főszervezője volt a Kunok I. Világtalálkozóján a halasi eseményeknek. Arra törekedett, hogy minél szélesebb társadalmi réteget megmozgasson a közös múltat idéző, felidéző rendezvénysorozat. A gyerekek számára rajzpályázatot hirdettek meg, és „Kun őseink emlékére”, valamint „Kiskun madonna” címmel két köztéri műalkotást is elhelyeztek.

Munkatársaival összeállítottak egy válogatott bibliográfiát a Kunság helytörténeti kutatáshoz, és több szakmai előadást tartottak különböző témakörben.

Mester Sándor régóta foglalkozik az 1278-as a II. morvamezei csatával, amelyben I. Rudolf és IV. László magyar király csapatai döntő vereséget mértek Ottokár hadaira. A győzelemben a magyarok mellett döntő szerepet játszottak a kun könnyűlovasságok is. A csata helyszínén, amely az osztrák történelem egyik ikonikus helye, egy szóval sem emlékeznek meg sem a magyarokról, sem pedig a kunokról. Mester Sándor évek óta szívügyének tekinti e hiányosság orvoslását. E törekvés első eredményének tekinthető, hogy 2018. augusztus 26-án, a csata 740. évfordulója alkalmából, a Dürnkirchban rendezett városi ünnepségen felkérték egy előadás megtartására a kunokról és a kun könnyűlovasságról.

Ezt követően szépszájú közönség, közte mintegy félszáz magyar, halasi jelenlétében került sor a „Kun emlékhely” felavatására a csata emlékparkjában. Ennek hatására a jedenspeigeni kastély-múzeum 2019-ben megnyílt új kiállításában már jelentős magyar-kun emléktárhely is helyet kapott.

Mester Sándor 2017 óta több csoportot szervezett, és vezetett a csatáért a múzeum anyagának a megtekintésére. Rendszeresen tart előadásokat a kunokról, és a kun könnyűlovasság szerepéről. A témával kapcsolatos publikációi az írott és az elektronikus médiában jelennek meg.

Mester Sándor honvéd hagyományok ápolása terén kifejtett munkáját 2019-ben a Honvédelem napja alkalmából Benkő Tibor honvédelmi miniszter elismerésben részesítette.

„Megmozgatjuk Jászberényt a negyven kicsi ágy létesítése érdekében” A jászberényi gyermekkórház alapításának története

Ennek a kis tanulmánynak az az apropója, hogy több mint 65 éve jött létre a jászberényi egészségügyben egy önálló gyermekosztály. E hír hatására sokaknak eszébe jutnak a kórház gyermekgyógyászati részlegének nevezetes kiváló orvosai. Az alapító Becker Ilonától, Darnyik József doktortól egészen Németh Ildikó doktornőig. Még számtalan kiváló gyermekorvos nevét sorolhatnánk fel. Az ötvenes években Jászberényben mindössze nyolc (!) gyermekágy volt fenntartva a városi kórház különböző osztályain. Az első nagy lépés az ötvenes évek második felének időszakában indult, aminek eredménye az lett, hogy 1958 áprilisában felavatták a gyermekkórházat. De, hogyan is indult a folyamat? Mennyi küzdés, mennyi emberi összefogás, mennyi önkéntes munka és felajánlás kellett a megvalósuláshoz. Célunk, hogy felidézzük az emlékezet és a tiszteletadás jegyében a gyermekkórház létrejöttének körülményeit.

De hogyan történt a gyermekek gyógyítása, amikor még nem volt gyermekkórház Jászberényben? Becker Ilona főorvos asszony egy későbbi megszólalásában utalt is erre a nehéz helyzetre. „[...] Egy nővérrrel együtt, mi ketten láttuk el az egész város gyermekgyógyászati munkáját. Volt úgy, hogy egy szelonon térdelve, kucorogva kellett vérátömlesztésről gondoskodni, életet mentő beavatkozásokat elvégezni...”. Szerencsére ma már ezt el sem tudjuk képzelni.

Döntés megszületése

A Rákosi korszak durva évei után Nagy Imre miniszterelnöksége alatt, az emberek már mertek egy kicsit előre gondolni. Így tett a Jászberényi Közkórház 1953-ban kinevezett új igazgatója, Dr. Kardos Zoltán is, aki miután felmérte, hogyan lehet fejleszteni a gyógyítás minőségét, először keserűen állapította meg, hogy nincs gyermekosztály a általa vezetett kórháznak, sőt 50–80 km-es körzeten belül nincs is kórházi gyermekágy. Az orvosigazgató azt a célt

jelölte ki, hogy egy 40 ágyas gyermek-kórházat alakítsanak ki. Milyen a szerencse, hogy pont 1954-ben helyezték Budapestről Jászberénybe Becker Ilona doktornőt, akit a létesítendő gyermekosztály vezetésével bíztak meg. A két orvos következetes és lelkiismeretes munkájuk elengedhetetlen volt a sikerhez.

Nyomban hozzálattak a munkához, minden illetékest sikerült meggyőzni, hogy mennyire fontos a gyermekosztály létrehozása. El is készültek egy új modern osztály építésének a tervei. Előzetesen úgy volt, még 1956-ban elindul az építkezés. De jött az 1956-os forradalom és az azt követő brutális állami terror. De az állami bevételek is drasztikusan csökkentek. Sokan voltak, akik azt mondták nem lesz új gyógyító részlege a gyermekeknek. Egy új kórházi épület építéséről pénz hiányában szó sem lehetett. A járási és a városi tanács jól döntött, amikor azt a határozatot hozta, hogy felszabadít egy épületet a jövőd kórház részére, ahol eddig irodák voltak.

A gyermekkórház épülete

Társadalmi munka a gyermekosztályért „Megmozgatjuk Jászberényt a negyven kisci ágy létesése érdekében”, ahogy kis tanulmányunk főcíme is ez lett. Jelentős társadalmi segítséggel, szinte kizárólag közösségi munkával alakították át az 1913-ban épült egykori főispáni palotát, amely egy ideig a Jászágó járás központi épületeként is funkcionált.

Elsőnek a két jászberényi gyár, a Fémnyomó és Lemezárugyár (Hűtőgépgyár jogelődje) és az Aprítógépgyár igazgatói álltak a nagyszerű ügy mellé. Gorjanc Ignác, a Fémnyomó igazgatója összefogott Gróf Károllyal, az Aprítógépgyár vezetőjével, és elhatározták, hogy a két gyár lesz a gyermekosztály „keresztapja”. A községfejlesztési alapról nagyon kevés pénz jutott gyermekrészleg kialakítására. A két gyár vezetése vállalta, hogy a dolgozók társadalmi munkájá-

A gyermekkórház átadása alkalmából rendezett hangverseny plakátja 1958-ból

val fogják kipótolni a kórház költségeinek hiányzó részét. Ezt a „keresztapáságot” mindkét üzem dolgozói nagyon komolyan vették. Az akkori híradások szerint közel 2000 társadalmi órát teljesítettek a lakatosok, a villanyszerelők és a fűtősszerelők, ki-ki a maga szakmájában. De azért ne felejtjük el, hogy például Alattyán – egy szomszédos település – is hozzájárult a berényi gyermekkórház bővítéséhez – írta 1963. május 25-én a Szolnok Megyei Néplap. A jászberényi Vöröskereszt szervezésében két hangversenyt is rendeztek és olyan országos hírű művészek jöttek el a nemes cél érdekében, mint Jászberény szülöttje, Székely Mihály és akkor még fiatal tenor, Melis György. Óriási segítséget jelentett ez a koncert, ekkor terjedt el szélesebb körben a segítségadás fontossága. A központi fűtés és

a melegvízszolgáltatáshoz szükséges kazánokat például a Belügyminisztérium ajándékozta. De Becker Ilona felhívására még a svéd gyermekmentő szolgálat is segített, kérésére ágyakat, berendezési tárgyakat és textilholmikat is ajándékoztak. Végül a már említett időpontban 1958. április 21-én felavatták a jászberényi gyermekkórházat.

Dolgos gyógyító hétköznapiak, Becker Ilona főorvos asszony szakmai pályafutása

Fontosnak tartom, hogy bemutassuk az osztályalapító főorvos asszony szakmai életútját. 1933. november 11-én avatták doktorrá a budapesti magyar királyi Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi karán. Végzése után 1934 és 1938 közötti években bejáró orvos volt a Fehér Kereszt Gyermekkórházban. 1937-ben gyermekorvosi szakvizsgát tett. Egy gyerekkorában átélt szomorú családi esemény hatására döntötte el, gyermekorvos lesz. A skarlát járványként söpört végig azokban az esztendőkhöz és szedte fiatal áldozatait – nyilatkozta nyugdíjba vonulásakor, 1976-ban a megyei lapnak. 1938 és 1941 között az Országos Stefánia Szövetség, az OTI, a MÁV Kórház, majd az Erzsébet Kórház helyettesítő szakorvosa volt. 1941 és 1948 között a Budapest II. ker. Kapás utcai rendelőintézet gyermekgyógyászatának helyettes főorvosa volt. Ezen elfoglaltságok mellett fővárosi iskolaorvosi feladatot is betöltött 1941 és 1948 között. 1951 és 1954 között a Központi Iskolai Szívbeteggondozó Intézet főorvosa volt. A fenti fontos tényadatok megadásáért köszönet dr. Lépes Péternek, Becker Ilona fiának. Ahogy említettük 1954-ben került Jászberénybe gyermekorvosként. 10 évnyi

Dr. Becker Ilona főorvos vizsgálat közben, 1957

Fotó: Petrovics László

kemény és eredményes munka meghozta a gyümölcsét. A főorvos asszony 1964-ben kiváló orvos kitüntetést kapott. A kiváló gyermekorvos óriási részt vállalt a város feladataiban, tanács-tag volt, – ahogy akkor mondták – tagja volt az egészségügyi bizottságnak is. Ő fogalmazta meg egy interjúban, hogy csak tíz éve él Jászberényben, de igazi otthona lett a jász főváros. „Elmondhatom, hogy kegyes volt hozzám az élet. Csaknem fél évszázadon át azt tehettem, amire vágytam. Gyerekeket gyógyítottam, szenvedésükön enyhíthettem, életükért harcoltam.” – nyilatkozta 43 évi gyógyító munka után nyugdíjba vonulásakor.

1981-ben új 50 ágyas gyermekpaviloni részleg épült

A volt főispáni épületben a gyógyítás rendkívül hátrányos volt, a gyermekosztály a központi kórháztól messze helyezkedett el. De a városnak már évek óta volt egy dédelgetett terve, hogy egy új korszerű gyermekgyógyászati pavilont felépít. Ezt a célt felismerték a döntéshozók is és az akkor még öt éves tervekben gondolkozó ország- és megyei vezetés bevette a VI. öt éves (sic!) tervbe. Az eddigi álomból egy kedvezőbb jövőkép rajzolódott ki ezzel a döntéssel. 1980-ban megkezdtek a kórház területén egy közel 33 millió forint költségű, 50 ágyas gyermekpavilon alapozását. 1981-ben át is adták az új pavilont.

Záró gondolat

Napjainkban a Szent Erzsébet kórház keretein belül Csecsemő- és Gyermekosztály néven működik. Az osztály 15 aktív ágygal rendelkezik. Ma is vannak problémák, főleg az orvoshiány, de ez már napjaink egészségügyi vezetésének fő feladatai. Kis tanulmányunkkal emlékeztünk az alapítókra és akik összefogásával jött létre az osztály. A csecsemők és gyermekek számos gyógyítójának állítottunk emléket.

Metykó Béla helytörténeti kutató

Források:

Egészségügyi Dolgozó, 2. évf., 1958. május 1. 5. sz.

Egészségügyi Dolgozó, 24. évf., 1980. január 2. 1. sz.

Magyar Nemzet, 14. évf., 1958. április 22. 94. sz. Szolnok megyei Néplap 1963. május 25.

Szolnok megyei Néplap 1976. február 10. „Búcsú – vizit után”

Dr. Lépes Péter adatközlése édesanyjáról

A kunkápolnási templom oszlopai

Méltó helyre, a kunmadarasi református templomba került a török hódoltság idejéből (16 – 17. sz.) származó, egykori kunkápolnási templom két barokkos díszítésű oszlopa.

Az oszlopok története – hála a helytörténeti kutatóknak – ismert.

A mai Kunmadaras határában a 15–17. században három település állt: Ma-

*Az egykori templom oszlopai
Fotó: D. Zsoldi Valéria*

daras, tőle keletre Kápolnás, tőle délre pedig Fábiánsebestyén. A három kis település a többi kolbázszei faluval együtt, a Nagykunság részeként 1571-re török hódoltsági terület lett. A kamarai Pentz-féle összeírás (1699) szerint a három falu közül a legnagyobb Kápolnás volt 39 házzal és kis templommal. Fábiánsebestyénben 20 ház állott templommal, míg Madarason 26 ház templom nélkül.

A települések a török rablógazdálkodás alatt elviselhetetlen adóterhek között éltek. A vidék is mostoha volt: a Tisza árterületének ingoványa, sás, nád, gyékényes, rétság, megmunkálható földterület alig volt. Kevés gabonájukat és egyéb értékeiket földbe ásva tárolták, rejtegették. Amíg Eger vára magyar kézen volt, reményt nyújtott számukra. Eger eleste után (1596), a 15 éves háború alatt a Nagykunság nagyrésze elpusztult: török, krími tatár martalócok Fábiánkát és Kápolnást teljesen felégették, egyedül Madaras volt képes tartósan újra települni. A felégetett templomok az évszázadok során elporladtak, egyes

épületelemeket a szomszéd település lakói beépítették. Csodával határos módon a kunkápolnási templomból két egyforma oszlop megmaradt. Történetük, egykori funkciójuk bizonytalan. Feltételezhetően mocsárba vagy földbe kerülve maradtak meg, teljességükben megőrizve anyagukat és az oszlopfő barokk mintázatát. Az oszlopok henger alakúak, a derék rész felé vastagabbak. Az oszlopfő alsó sorában tulipánok vannak akantuszlevélre emlékeztető szirmokkal. A felső sor sarkain kettős csigavonalban kihajló íves formák láthatók, köztük háromszortú száron széthajló szirmú kis tulipán van. Feltételezés szerint legkésőbb a 18. század elején kerültek földbe. Az értéket felismerő, jó szemű emberek az 1980-as évek közepén mentették meg az oszlopokat. Azóta állnak kutatások keresztútjében.

Hála a kunmadarasi MTBSZSZ szakembereinek, Kun Lászlónak, Lévai Lászlónak, Szalai Attilának, ma már méltó környezetben, büszkeséggel

*Faragott oszlopfő
Fotó: D. Zsoldi Valéria*

mutathatjuk meg a különleges értéket képviselő oszlopokat. Értéküket az növeli, hogy ezekben a történelmi időkben Nagykunság szerte szinte minden építészeti emlékünknél elpusztult.

**Laczkó Tóth Bertalanné
helytörténeti kutató**

Felhasznált irodalom:

Bagi Gábor: A nagykunság a XIII–XVI. században. Barbaricum Könyvműhely, Karcag, 2007

Kormos László: Kunmadaras fejlődéstörténete a termelőszövetkezeti községgé alakulásig Szolnok, 1967

S. Kovács Ilona: Kunkapu, Karcag, 2019

Emlékezés régi jászberényi tanárookra XLIX

110 éve – 1915. június 15-én – született a jászberényi gimnázium (ma Lehel Vezér Gimnázium) legendás testnevelő tanára, a nagy generáció tagja, **Rigó-Szántai József**, akit sokan hívtak **Őcsi Bácsinak**, sőt ma is így emlegetik. A jászberényi gimnázium volt első és

Rigó-Szántai József

utolsó munkahelye, 1938 és 1976 között. Aktív tanársága utolsó két évében voltam kollégája. Nagy szakmai tudású, a szabályokat szigorúan betartó és betartató, segítőkész tanárnak ismertem meg.

Rigó-Szántai József (1915– 1989) tanár úr Hatvanban született. Hárman voltak testvérek (két fiú és egy leány), Tanár Úr volt a legfiatalabb. Mindegyikük erősen kötődött a szüleihez, a családhoz.

Tanulmányai

Az elemi iskolai négy osztályát szülővárosában, Hatvanban végezte el. Az 1925/26-os tanévben, 10 évesen pedig az aszódi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium I. A osztályának tanulója lett. Tartalmas nyolc évet töltött a gimnáziumban.

A gimnáziumi sportélet, a Petőfi sportkör aktív tagja volt, akinek a torna és a futás volt a kedvelt sportága. A sportversenyeken, az év végi tornavizsgákon elért eredményeivel öregbítette alma matere hírnevét.

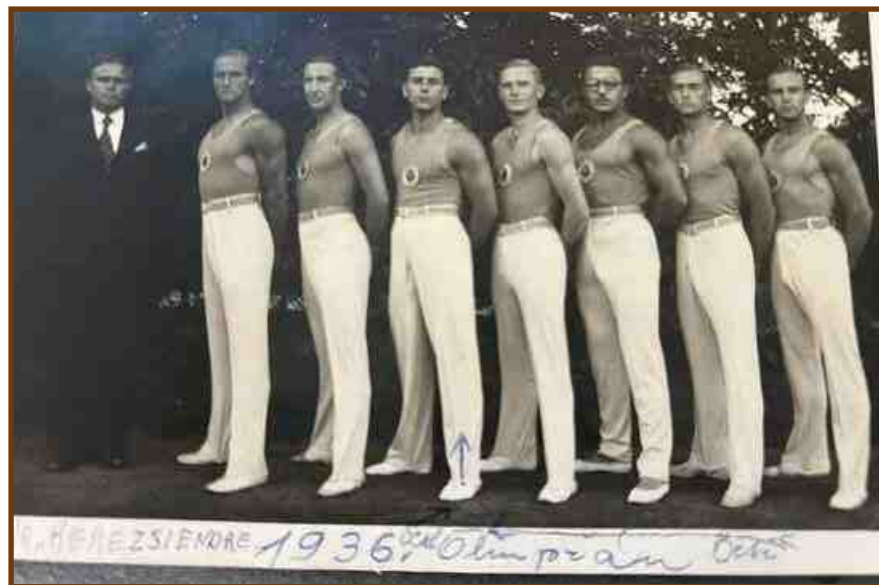
1930. június 19-én az év végi tornavizsgán nyújtón első helyezést ért el. 1931-

ben május 25-én volt az év végi tornavizsga, ekkor nyújtón szintén első lett. 1932. december 17-én *Motesz* (Magyarországi Tornaegyletek Szövetsége) tornász- jelvénytörzsi versenyén, Hatvanban első helyezést ért el és ezüst jelvény tulajdonosa lett. Az 1933. május 25-én az évzáró tornaünnepélyen a nyújtó gyakorlata első, a korlátgyakorlata második, plintgyakorlata első és a 100 méteres síkfutása szintén első helyet ért.

Az iskolai tanulmányok befejező évében 20 pengő jutalmat kapott sporttevékenységéért.

1933-ban érettségi vizsgát tett, a tanévi értesítőben az olvasható, hogy tornatanítói pályára készült.

1933 meghatározó év volt az életében. Tehetsége révén felvételt nyert az 1925-ben alapított Magyar Királyi Testnevelési Főiskolára. Ezzel álma valósult meg, s kamatoztathatta tehetségét.

A berlini olimpián szereplő csapat tagjaként 1936-ban

Minden sportverseny lehetőséget kihasznál.

1933-ban 1000 főnyi közönség előtt zajlottak Egerben a korcsolyabajnokságok. Szántai tanár úr az egyéni férfi műkorcsolya bajnokságon II. lett, Kakuk Mucival vett részt a páros műkorcsolyázó bajnokságon, holtversenyben elsőkk lettek és a korcsolya táncversenyben pedig II. helyen végeztek. Értékes tiszteletdíjakat nyertek.

1936-ban tagja volt annak a tornászcsapatnak, mely a berlini olimpián az iskolai testnevelést reprezentáló versenyen vett részt. „A Testnevelési Főiskola második 10 esztendeje az 1936-os berlini olimpia évével vette kezdetét. A jubileumi

ünnepségek után központi feladattá lépett elő, hogy minden erővel támogatni kell az olimpiára készülő magyar csapatot. (...) Berlinbe nem csupán 4166 sportoló, 49 nemzet érkezett, hanem 39 ország testnevelési főiskolájának küldöttsége is, köztük 40 TF-es hallgató. Az iskolai testnevelést reprezentáló versenyre készültek, amit természetesen a németek akartak megnyerni. A magyar csapat hajnalonként, titokban gyakorolt, senki nem ismerte a produkciót, mivel meglepetésnek szánták. A páros gyakorlatok, a gúlák valamint az asztalugrás egészen magas szintű akrobatikát képviselt, amit – akkor még szokatlanul – zenére végeztek. Mivel a zongorát nem lehetett becipelni a stadionba, ezért egyik TF-es hegedült, a másik pedig tangóharmonikázott, ami különös atmoszférát adott a gyakorlatoknak. Az atlétikai döntők előtt mutatkoztak be 106 néző előtt. Ha egyikőjük ront, oda a több éves munka, elviselhetetlen volt a feszültség, mindenki

a magyarok Istenét hívta segítségül(...) Mennydörgésszerű tapsviharral fogadták a látottakat és követelték a ráadást. De ezt csak másnap az olimpiai faluban tudták teljesíteni, majd meghívásra több pódiumon is felléptek az olimpia alatt” – írta Takács Ferenc a Jubileumi évkönyvben. A magyar tornászcsapat bemutatója 43 percig tartott. A mellékelt fényképen látható a csapat, a felkészítő, vezető Kerecsi Endre főiskolai tanár, tőle számítva a harmadik fiú Szántai tanár úr.

A Testnevelési Főiskolán 1938-ban fejezte be tanulmányait, június 13-án kapta meg középiskolai tanári diplomáját.

A testnevelés tanára

A diplomás tanár Debrecenben a pia-rista gimnáziumban kapott állást, de két hét után sikerült egy volt egyetemi társával Hatvanhoz közelebb lévő Jászberényi állásra cserélnie. A Jászberényi főgimnázium óraadó helyettes tanára lett. 1940. január elsején a vallás- és közoktatásügyi minisztérium már helyettes tanárnak, 1941. december 30-án pedig az állami gimnáziumi tanárok létszámába rendes tanárrá nevezte ki. Első tanítási éve 1938/39-es tanév volt, ami rendkívüli fegyvergyakorlattal indult szeptember 20. és decem-

názium diákjaival futballmérkőzéseket játszottak.

1939. június 4-én délután az állami Tanítóképző és községi Fiúiskola tanulóival együtt közös tornaünnepélyt rendezett a gimnázium. A következő tanévben is hasonlóan közös tornaünnepélyre került sor. A Jász Hírlap 1939. május 13-i számában többek között azt írta: „A szorgalmas készülődésből ítélve impozáns tornaünnepélyt fogunk látni. Közel 500 főnyi diáksereg felvonulása és sportbemutatója szívet, lelket gyönyörködtető látvány lesz.” Az lett.

A Sportkör 1942/43-as tanévben ifjú-

A nagy tanárgeneráció

ber 15-e között. A testnevelés órák november 4 és december 15 között szüneteltek. A katonai szolgálat után elkezdte az értéktanteremtő munkáját. A tornaszertár őre és a Sportkör vezető tanára lett. A Sasos kertben, ahol a tornaórákat tartották jó időben, tenispályát, futópályát, távolugró- és rúdugrópályát alakított ki a diákokkal. A Sasos kert nevet a terület az ott található József nádor 1890-es látogatásának emlékére állított obeliszkről kapta. Az obeliszken egy kiterjesztett szárnyú bronz sas volt, amit – sajnos – az iskola egy Habsburg ellenes egykori diákja levert.

Vezetése alatt atlétika, szertorna, játék, céllövő, úszó és tenisz szakosztály működött. A sportrendezvények, a versenyeredmények bizonyítják a színvonalas tanórai és tanórán kívüli munkáját.

Az úszók nyáron a Zagyvában gyakoroltak. A Sportkör házi versenyeket rendezett, de versenyeztek a diákok a Tanítóképző és a Fiúiskola diákjai ellen is. A hatvani és a jászapáti gim-

sági jelvényt szerző tornaversenyt rendezett. Ezen részt vettek a jászapáti gimnázium, a Jászberényi Tanítóképző és a Sportkör tornászai.

1943. április 11-én a Sportkör a magyar válogatott tornászok részvételével díszturnát rendezett, melynek bevételét a Sportkör kapta.

A Hősök napján (május utolsó vasárnapja) került sor a hagyományos 10x100 méteres váltófutásra, melyet az ifjúsági csoportban az alsós válogatott nyert meg, és ők lettek a kiírt vándordíj első védői. A második világháború előtti években a gimnázium leveante főoktatója, csapatparancsnoka volt.

A háború megtörte a nagyívű munkát. Szántai tanár úr az 1943/44-es tanévben már katonai szolgálatot teljesített. 1945-ben, március 28-án Vép községénél orosz fogságba került. A Szovjetunióba vitték, Szántai József hadnagy sok társával együtt a 207/9-es számú hadifogolytáborban élt 1948 augusztusáig. A fogolytábor Zakamszk-Molotov (ma Perm) körzetben volt. Augusztus 21-én tért haza Jászberénybe.

Hazatért és újból pedagógussá lett. Először egy hetes MHK tanfolyamon kellett részt vennie Gödöllőn. Majd a tanórai munka mellett a Lehel vezér Sportkör tagjaival újjáépítették a Nádor utcai Sasos tornakertet, a játszótérre öltözt és szertárat létesítettek. Téli idején korcsolyapályát hozott létre, ahol este (19 óráig) villanyfény-nél köröztek a diákok. Későbbiekben a tél az iskola udvarán talált jégpályát. Nyugdíjba vonulása után az utódai is követték példáját. A versenysport terén is sikeresek voltak diákjai. Az országos „Petőfi vándorzászló” versenyben negyedik helyezést értek el. 1949. május 28-29-én, a Szolnokon rendezett „7 Város” atlétikai versenyén első helyezett lett az intézet. A Diákszövetség „Március Tizenötödike” országos atlétika versenyén második helyet szerezte meg a gimnázium. Ezek mellett orosz társalgást vezetett az érdeklődő tanulóknak. Hiszen az orosz fogságban önszorgalomból megtanult oroszul.

Az eredmények ellenére a hatvanas években felszámolták a Sasos kertet, emeletes bérházakat építettek a területen. A Bathó család kisajátított gyümölcsös kertjéből kellett Szántai tanár úrnak diákjaival a gimnázium új tor-

Rigó Piroska és Szántai József esküvői képe 1940-ből

nakertjét kialakítani. Öcsi Bácsi ötletei, szervező tevékenysége hatására a diákok 16 ezer munkaórával atlétikapályát, labdajátékok tereit, öltözt hoztak létre. A tanulók eredményeikkel hálálták meg munkáját. Két nagy eredményt – melyekre igen csak büszke volt – említék a sok közül. 1954-ben az

Országos Középiskolás Bajnokságon első helyet szerezte meg a magasugró csapata. 1972-ben pedig az Országos Középiskolás Tornászajbajnokságon hatodik lett a tornászcsapata.

Privát élete

1940-ben megnősült. A Jász Hírlap értesítése 1940. június 21-én: *Szántai József áll. gimn. testnevelési tanár múlt szombaton tartotta eljegyzését Rigó Pirkével, vitéz Rigó Ferenc leányával.* Majd 1940. október 26-án a következő olvasható a hírekben: *Szántai József áll. gimn. testnevelési tanár, október 22-én este 7 órakor tartotta esküvőjét Rigó Pirkével,*

Szántai József és családja 1948-ban

Rigó Ferenc leányával. Az egyházi szertartást Kovács István gimn. hittanár végezte. Násznagyok voltak: a vőlegény részéről Ivánfi János gimn. igazgat, a menyasszony részéről Rigó Ferenc nyug. fővárosi leánygimnáziumi igazgató. Esküvő alatt a templomi műkedvelő énekkar énekelt dr. Firiczky János vezénylete alatt.

Két lányuk született, mind a kettő elismert, kedvelt pedagógus lett. Öcsi Bácsi 1976-ban ment nyugdíjba, az 1989-ben bekövetkezett haláláig a nyugdíjas életútja nem volt egyszerű. Felesége, Pirike néni néhány évvel később követte, a Fehértói Temetőben egy sírban nyugszanak, a temető csendje őrzi örök álmukat.

Befejező gondolatok, események

A Lehel Vezér Gimnázium tanszékére a Bathó Tornakertet 1989-ben tiszteletére Szántai Tornakertnek nevezte el. A névadó ünnepségen unokája, Kis Gábor tanulmányai miatt nem tudott

részt venni, ezért nagyapja emlékére 1990-ben egy fenyőfát ültetett el a tornakertben.

Minden évben a jászszági és a nagykátai középiskolák részére Szántai József emlékversenyt rendeznek. A verseny előtt a Tanár Úr emlékére telepített emlékkőnél virággal tisztelegnek.

1998-ban a család sportdíjat alapított. Az a végzős diák kaphatja meg, aki jó sportoló és társait is az egészséges életvitelre buzdítja.

A testnevelésért, a sportért végzett munkájáért több elismerést kapott: 1961-ban „Testnevelés és a Sport Érdemes Dolgozója” kitüntető jelvény,

lettek testnevelő tanárok, maradtak sportemberek.

Sok éve már, hogy elhagyta a földi világot, de emléke örökké fennmarad.

Csörgő Terézia nyugalmazott biológia-kémia szakos tanár

Források:

Eger-Gyöngyösi újság 1934.01.12. szám
József nádor Gimnázium, Jászberény évkönyvei 1938 és 1949 között

Lehel Harsona, a Lehel Vezér Gimnázium diáklapja 1984/85 1., 2. és 1989/90 3. számai
Palágyi Béla: Öcsi bácsi, In: Szolnok Megyei Néplap, 1974-01-27 / 22. szám

Petőfi Sándor Evangélikus Gimnázium, Aszód évkönyvei 1925 és 1833 között

Szántai Katalin: Édesapánkra emlékezve In: Jászszági Évkönyv Örökségünk 2015

Takács Ferenc: Jubileumi emlékkönyv. 90 éves a Testnevelési Egyetem (Budapest, 2015)

Világ, 1946-08-13 / 363. szám

Rigó-Szántai Katalintól kapott dokumentumok, szövebeli közlés

A jászberényi Tanító-képző Intézet tanárai VIII. rész

„Az egész életem a tanítás”

Berzáty László emlékezete

(Kassa, 1886 – Kiskunhalas, 1977. január 29.)

Középiskolai ének- és zenetanár, kar-nagy, zeneszerző

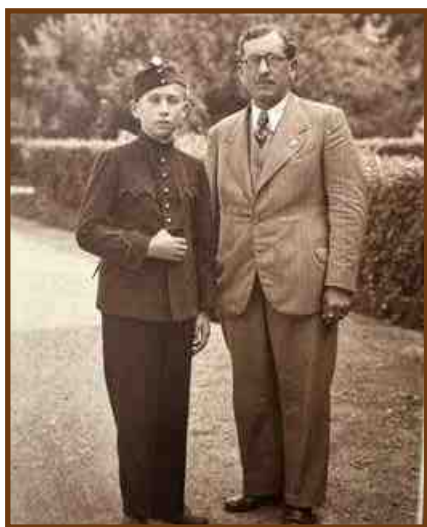
Berzáty László

Családi körülményeiről annyi ismert, hogy apja Berzáty Mihály pékmester volt, (1852–1915.) anyja pedig Butala

A Farkas család. Jobb oldalon Berzáty László, a felesége és két fia

Anna háztartásbeli (elhunyt 1911.) Nyolc élő testvér közül ő volt a harmadik. 1922-ben megnősült, felesége Farkas Klára, a jászberényi, Kőhíd melletti Farkas fűszeres lánya volt. (+1965.) 1923-ban László fia született, aki állatorvos lett. Második fia, Pál repülőtiszt kiképzésben részesült, 1957-ben az USA-ba költözött. A család kezdetben a Hold utcában, majd a Kossuth út 13-ban lakott.

Berzáty László és kadett fia, Pál

Elemi- és felsőbb iskolai tanulmányait Kassán végezte. Már itt is kitűnik zenei tehetségével, mert a feljegyzések szerint a Kassai Dalegyletben szerepelt. Már iskolás évei alatt vezényelt, tárogatón szólót játszott a március 15-i ünnep alkalmával és az Állami Felső kereskedelmi Iskola Dalárdáját vezette. 1905-től az iglói Tanító Képző Intézetben folytatta tanulmányait és 1909-ben tanítóképzős oklevelet szerzett, de nem elégedett meg

a tanítói diplomával, tovább képezte magát a Zeneakadémián. Tanárai voltak: Kodály Zoltán, Weiner Leó, Antalffy-Zsíros Dezső, Tarnay Antal, Kacsóh Pongrác. Kodály Zoltán a kollégájának tekintette Berzáty Lászlót. (Létezik egy hangfelvétel,

Berzáty László két fiával 1950 körül

amiben Kodály arról tett említést, hogy volt egy vitájuk) Mindemellett magán órákat adott és azok bevételéből támogatta tönkrement édesapját és annak családját.

1913-ban a székelykeresztúti Tanítóképző Intézetbe kapott kinevezést, ahol 1917-ig töltötte be állását. Az első világháború kitörésével behívták katonának. 13 hónap kellett, hogy felismerjék tehetségét, mikor is a 39-ik honvéd zászlóalj zenekarához *kürtösnek* vezényelték és őrmesteri rangot adományoztak neki, csak később léptették *karmesteri pozícióba*.

Az 1917-es és 1918-as tanévtől a jász-

berényi Tanítóképző Intézetben ének és zenetanárként kezdett működni, és erdélyi menekültek számított. Tanított éneket, zeneelméletet, zongorát és karéneket, de mivel sokszor nevelő hiány volt, lélektant és testnevelést is tanítania kellett, amihez ugyan nem értett, de ezt a feladatot is megoldotta. A jászberényi Állami Gimnáziumban is óraadó tanár volt, és 1920-ban ő szervezte meg Palotásy János születésének 100. évfordulójával kapcsolatos ünnepséget, ami elnyerte a városi közönség tetszését.

Erről így írnak a gimnázium évkönyvében: „A Tanítóképző Intézet és a r.k. Érseki polgári leányiskola tanári testületével és növendékeivel együtt április hó 8-án és 9-én nagyobb szabású ünnepélyvel megünnepeltük Palotási János zeneeköltő, városunk szülötte, születésének 100-ik évfordulóját, melynek rendezésében különösen Berzáty László tanár szerzett érdemeket.”

A városi gimnáziumban is alapított egy kórust, de Jászapátin is aktív volt

ebben a tekintetben. Ő lett Jászberényben a Palotásy János kultusz felélesztője és a városi férfi Dalárda vezetője, amelyben a Legényegylet és az Ipartestület tagjai alkották a kemény magot, de orvosok, ügyvédek is részt vettek. Rendszeresen felléptek a Lehel Szálló nagytermében, nyáron pedig a Margit-szigeten szórakoztatták a város zeneszerető közönségét.

A tanár úr által vezetett Dalárda történetében a fénypont az 1929-es XXII. Országos Magyar Dalverseny volt Debrecenben, ahol június végén három napot töltöttek, és két első díjat hoztak haza. Ide magukkal vitték

a kórus régi zászlaját és a Lehel-kürt másolatát. Megnyerték az első díjat, amit egy nagy ezüst serleggel jutalmaztak, és az énekesek 42 érmet kap-

gyülekeztek és onnan vonultak a honvéd szobor elé. Elénekeltek a Magyar Hírszekegyet, majd a Dalünnep című dalt. Ring Károly tanár tartott lendületes

Akkor a Lehel Szálló nagytermében működő némafilm vetítéseket pedig zenei triójával tette hangulatosabbá. Az 1938/39-es Tanítóképzői Évkönyvben saját maga így számolt be az iskolaévi munkáról: „Az ének és zene ápolására ebben az évben is nagy gondot fordítottunk. A növendékek részére hat zongora és hat harmónium és egy gyakorló orgona áll rendelkezésre. Egyéni szereplésekkel inkább házi, önképzőköri, együttes énekkari illetve zenekari számokkal pedig mind az intézményi, mind a város és kulturális egyesületek által rendezett hazafias, vallásos és kulturális rendezvényeken szerepeltünk.”

A háború utolsó éveiben őt választották a Tanítóképző igazgatójának. Ezután ismét énektanári felelőssége volt. Egykori tanítványa – Gleduráné, Bóna Éva, aki később a Tanítóképző pedagógusai közé tartozott – így emlékezik vissza egykori tanárukra: „Berzátzy László idős zenetanárunk volt, még az első, 1917-es tanári testület tagja. Emlékeztetsek a vasárnapi szentmisék előtt tartott egyházi énekpróbák, mikor minden évfolyamból együtt vol-

Palotásy Dalkör

tak. Elnyerték a népdalcsoporthívó díját és a kultuszminiszter ezüst plakettjét, valamint egy művészi kivitelű karmesteri pálcát. Debrecen közönsége nagy tetszéssel ünnepelte a berényiek művészetét. Jászberény pedig izgatottan várta haza a kórust és a Margit-szigeten száz terítékes díszvacsorát adtak tiszteletükre.

Berzátzy László kórusvezetési érdemeit a szakma is elismerte, és Szolnokon a JNSZ vármegyei Dalos Szövetség társelnökévé választották.

1929-ben még a budapesti Vigadóban is sikerrel koncerteztek. Ezután további kórus találkozókra került sor a jászszági kistérségben, ahol ugyancsak sikereket arattak.

A feljegyzések szerint 1931-ben, de ezután több alkalommal a rádióban is szerepelt Berzátzy tanár úr a tanítóképzői és a gyakorló iskolás kórusokkal. A városi Levente Egyesület fúvós zenekarával pedig vasárnap délelőttönként a városi korzózó közönséget szórakoztatták az akkori Apponyi téren, mivel karnagyuk volt (ma Lehel Vezér tér), és amit ugyancsak ő szervezett meg. Karmesterként működött még a 30. honvédhadosztállyal és az Országos Magyar Dalszövetség X. kerületi kórusánál is.

Egy hangversenyéről itt egy tudósítás a korabeli Jász Hírlap 1931. máj. 16-i számából: „A Dalárda szakadósóban tartotta meg propaganda hangversenyét. A gimnázium egyik termében

szép kis beszédet a dal fontosságáról, a nyilvános propaganda hangverseny elrendelésének céljáról.

A talpraesett beszédet lelkesen megéljen-

Levente fúvós zenekar a jászberényi főtéren

ezték, majd szebbnél, szebb dalok; a Régi nóta, a Himnusz mind gyönyörűen szárnyaltak a magasba és megragadták a legközbösebb lelkeket is. Berzátzy László fáradhatatlan munkájának és kiváló szaktudásának oroszán része volt a kiváló sikerben.

Nagyon kár, hogy az időjárás nem kedvezett és a szép hangversenyt nem hallgatta végig sok ezer ember.”

tunk. Néhány felsős lány csodálatosan szép hangú adottságokkal bírt, amit vélemény volt hallgatni.”

Előfordult, hogy esküvők, vagy temetések alkalmával a Főtemplomban Eördögh Ilona hegedűművésszel együtt zenéltek és Horváth Ottó kántor kísérte őket az orgonán. Ismert, egy saját komponált műve – a Lehel

vezér fújj riadót – című, amit maga írt és zenésített meg, amivel mindig sikert aratott a hangversenyein. Saját szerzeményei voltak még: *Tisza parti nóták, magyar népdalok, prelúdiumok stb.*

1956-ban a Tanítóképző dísztermében megünnepelték 70. születésnapját, amin megjelent feleségével, fiaival és két unokájával. Az iskola énekkara Kodály köszöntőjével fogadta az ünnepeltet.

Egykori tanítványa, Donáth Antal tolmácsolta a miniszter jókívánságait, és adta át neki „Az oktatásügy kiváló dolgozója” kitüntetést. A szeretet és a hála érzése hatotta át ezt a rendezvényt.

1957-ben Tiszavidék c. lapban pedig olvasható, hogy „május 17-én este a jászberényi Zirzen Janka állami tanítóképző és állami leánygimnázium megrendezte hagyományos hangversenyét, amit a közönség lelkes tapsal jutalmazott. Különösen sikert aratott a jászsági népdalokat bemutató férfikórus Berzátzy László tanár dirigálásában”. Ezen a hangversenyen a leánygimnazisták között jómagam is részt vettem.

1959-ben nagy eseménynek adott helyet a Tanítóképző Intézet, mikor is ünnepélyes keretek között bejelentették az intézmény nevének és funkciójának megváltoztatását. Ettől kezdve *Jászberényi Felsőfokú Tanítóképző Intézetnek* nevezték. Az ünnepség zenei részét Berzátzy László biztosította. Így írt erről a jelenlévő Hernádi Tibor újságíró: „Behavazott fejű öregember ült a zongoránál. Az ő keze nyomán felcsendülő akkordokba simult bele az ének, a Himnusz és az Internacionálé dallama. Szeretettel és tisztelettel tekintett mindenki Laci bácsira, aki szinte alapítása óta, 41 éve tanítja a zenét ebben a nagy múltú intézetben.

Kora után érdeklődtünk elsősorban: „73 éves vagyok, mondja büszkén, de ez nem számít. Egész életem a tanítás. A szüneteket nem szeretem. És még legalább 2 évet szeretnék tanítani.”

Itt emlitem meg még kitüntetéseit:

– Koronás vaséremkereszt tulajdonosa volt, amit polgári érdemeiért kapott.
– 1956-ban *Az oktatásügy kiváló dolgozója* címet kapta.

– 1962-ben a Népköztársaság Elnöki Tanácsa nyugalomba vonulása alkalmából több mint öt évtizedes pedagógiai munkássága elismerésül Berzátzy Lászlónak, a jászberényi Tanítóképző Intézet tanárának *Munka*

Érdemrend kitüntetést adományozta.

– 2007-ben emléktábla avatás volt a jászberényi Szent István Egyetem Campusán, amelyen a neve is olvasható, mert 1944 és 1945 között ő volt az akkori intézmény igazgatója.
– 1974-ben vasdiplomás tanítóképzős tanári kitüntetést kapott.

Berzátzy László tanár úr végül is öt évtizedes, lelkes és odaadó munkásságával nagy érdemeket szerzett Jászberény zenei életének és énekkari kultúrájának fellendítésében. Száz és száz tanítványa vitte tovább, őrizte és őrzi felejtethetetlen emlékét ennek a hívatását ízig-vérig szerető embernek. 1973-tól, utolsó 4 évét Kiskunhalason László fia és családja körében töltötte. 1977. január 29-én hunyt el. Végső nyughelye a jászberényi református temetőben található.

Ufer Sárközi Ágnes helytörténeti kutató

Források:

A Jászberényi Magyar kir. Állami Líceum és Tanítóképző Intézet 1938/39. iskolaév 25.p. Állami Tanítóképezde Értesítője, Igló, 1905 Állami Tanítóképző, Székelykeresztúr, 1913 | Arcanum Újságok

Állami Gimnázium Jászberény, 1920

Felvidéki Újság, 1911. január-március (6. évf., 1–74. sz.)

Felső Magyarország, 1909. január-március (25. évf., 1–75. sz.) Arcanum Újságok

Jáskunság, 1992 (38. évf., 1–6. sz.)

Magyar Nemzet 1977. február 3. 22. p.

Magyarság, 1931. február (12. évf., 26–48. sz.)

| Arcanum Újságok

Művelődésügyi Közlöny, 1962 (6. évf., 1–24. sz.) | Arcanum Újságok

Népszabadság, 1965. április (23. évf., 77–101. sz.) 1965. április 17. 91. sz.

Szent István Egyetem, 2007 (9. évf., 1–10. sz.)

| Arcanum Újságok

Szolnok Megyei Néplap 1959. szeptember (10. évf. 204–229.)

Tiszavidék 1957. május 14. 111. sz.

Unokája, Berzátzy László – Kiskunhalas – közlése és fotói

Jászfényszaru malmai

I.: A Kismalom eredete

Jászfényszarun a két világháború között két malom működött. A település főútvonala mentén álló Nagymalom (más néven Gergely-malom vagy Márkus-malom), és az alvégbeli Vörösmarty úton működő ún. Kismalom. Lássuk, mit is tudunk ez utóbbi keletkezéséről.

Építésére vonatkozóan írott adatok eddig nem kerültek elő, bár az erre az időszakra (1909–1912) vonatkozó képviselőtestületi közgyűlési jegyzőkönyvek rejthetnek ide vonatkozó bejegyzéseket. Mindenesetre az emlékezet szerint 1910-ben építtette Rubint János (felesége Jenes Terézia) a község egyik legjobb módú gazdálkodója, szőlőbirtokosa. A gőzhajtású malom építésére azért is lehetett szükség, mert nem sokkal azt megelőzően számolták fel a Rimóczi Pál (a Rimóczi kastélyt építtetője) birtokához tartozó Galga-szakaszon álló és utolsóként működő vízimalmot. Rubint Jánostól rövidesen veje, Donkó (egyes hivatalos iratokban Dankó, népiesen Dunkó) Béla (és felesége Rubint Terézia) vette át a malom üzemeltetését. A családi gazdaság azonban e formában sajnos nem állt fenn sokáig, szörnyű tragédiák követték egymást. Gyermekkoromban e sorok írójának édesapja úgy mesélte, hogy a „malom megölte őket”. És valóban, hiszen tudva lévő, hogy 1920-ban a malmot hajtó gőzgép roppant méretű gépszija elkapta Donkó Bélát, karját letépte, testét a gépezet összeroncsolta, és így érte a szörnyű halál. Borzalmas sorsában fia, ifj. Donkó Béla (felesége Dobrotka Emília) is hamarosan követte a halálba. Egyes visszaemlékezők a tragédia hátterében részben a családi harmónia megroppanását is sejtetik. A megözvegyült Rubint Terézia férfi munkaerő és családfelelőse híján nem vihette tovább a malom üzemeltetését, ezért rövidesen (1921) hozzáment a nálánál majdnem tíz évvel fiatalabb Kiss A. Jánoshoz. János gépésznek tanult még az I. világháború előtt, tehetségét a fronton is sikerrel kamatoztatta. Idehaza is édesapja cséplőgépének üzemeltetését és a családi gazdaság gépészeti feladatait végezte. A háborúból számos testvérével ellentétben szerencsésen

Rubint János (álló sor, balról első), a Kismalom építtetője a képviselőtestületben, 1920-as évek

Az ifjú gépésztanuló, Kiss A. János 1913-ban, kezében szakmája szerszámaival

A Kismalom épülete fénykorában

életben, de súlyos lábfagyással tért haza. Ez jelentősen korlátozta munkavégzésében, házassági lehetőségét pedig jócskán behatárolta. Így kerültek össze az özvegy Donkó Bélánéval. Ettől kezdve a korabeli írott források immár „Kiss-malom”, „Kiss-gőzmalom” elnevezéssel jelölik a Nagymalomhoz képest egyébként méretében, kapacitásában is kisebb létesítményt. Kiss János nyilvánvalóan nem láthatta el a malom feladatait egymaga, főmolnárként és malomtulajdonosként más molnárokat, molnárlegényeket igyekezett alkalmazni. Bizonyára akkoriban is munkaerőhiány volt e téren, mivel a '20-as évek derekától a Molnárok Lapja c. folyóiratban folyamatosan megjelennek hirdetései,

melyekben hosszútávra keres molnárokat, kevés sikerrel. Lassan azonban újra egyenesbe jöttek a dolgok, és 1929-ben még fejlesztések is sorra kerültek. Kiss János a Donkóék halálát okozó Höcker márkájú 50 lóerős ún. „széjelhúzzható szabadonpuffogó” gőzgépet nagyobbra, ugyanolyan gyártmányú, de már 85 lóerősre cserélte. 1936-ben ez utóbbitól is megvált. Időközben bővült a család is. 1922-ben megszületett lányuk, Judit (akit a faluban sokan Edinek vagy Editnek becéztek, aki a trafikot vitte) és 1924-ben Laci. Az ambíciókat azonban az apa, Kiss János 1939-ben bekövetkezett korai (45 éves volt!), részben még a háborús fagyásra visszavezethető halála megtorpantotta. A malom a Nagymalommal ellentétben a II. világháború után is fennmaradt, munkáit Laci (azaz Kiss László, a helyi labdarúgó „Aranycsapat” tagja) vitte tovább, és később átalakíttatta villanyüzeműre, de ez már egy következő korszak, egy másik tör-

újság-hirdetés

ténettel... E malom ma már nem áll, hosszú kihasználatlanság után sajnálatos módon a tavalyi év során lebontották, így emlékét már csak fotók őrzik.

A malom még álló épülete 2017-ben

A malom keletkezésével, működésével kapcsolatos adatgyűjtés mindezzel nem állt meg. Továbbra is szívesen fogadjuk az ezzel kapcsolatos visszaemlékezéseket.

dr. Kiss Dávid Sándor egyetemi docens

Források:

id. dr. Kiss A. Ferenc, Kiss A. Jánosné Márkus Erzsébet, Kiss Vencel, Pető Lászlóné Sándor Katalin, Menyhárt Miklós visszaemlékezései, Kiss József helytörténeti kutató gyűjtése, Molnár Lapja az Arcanum és a Hungaricana adatbázisából.

A kutatásban való segítségükért köszönet illeti a MNL Szolnoki Levéltárának munkatársait, köztük Szikszai Mihály főlevéltárost, Horváth Gergő igazgatóhelyettest és Mucsi Lászlót.

A fényképfelvételeket Földvári Edit, Győriné Kiss Margit, Nagyné Kiss Mária és Pethő Ferenc bocsájtotta közre.

Jászok újra egymás között

Ismét valamennyi jász település támogatásával valósult meg a „Jászok Egy-más Között” baráti találkozó Jászsó-szentgyörgyön 2025. május 18-án. A Jászság egyik meghatározó rendezvénye tavaly indult útjára, születéséről és az első találkozóról a Redemptio honismereti lap 2024. augusztusi számában olvasható tudósítás.

A baráti találkozó Jászsó-szentgyörgyi Önkormányzata, valamint a Jászsó-szentgyörgyi Helytörténeti és Hagyományörző Egyesület partnerségében került megrendezésre Laczlavik Ildikó polgármester asszony fővédnökségével, Simon Károly egyesületi elnök védnökségével, valamint Dr. Körei-Nagy Katalin vezetőségi tag főszervezésével.

A szervezés 2025 februárjában kezdődött, amikor is valamennyi polgármester újra egymberként gondoskodott a háromfős csapatok kiállításáról. A résztvevőket a Vadasban a Sodrás Együttes élő zenéje fogadta. Sokan bekapcsolódtak a Marton Rita egyesületi titkárnál történő regisztrációt követően ráhangolódásként a közös éneklésbe. Jelenlétével megtisztelte a rendezvényt Kiss Gábor, a Redemptio Em-léknapján beiktatott jász kun főkapitány – akit Jászdózsa csapata később mint emeritus jászkapitányukat az

értékeik között is bemutatott –, Berki László regnáló jászkapitány és felesége, Erzsébet asszony, Baranyi Sándor Jászdózsa, Budai Lóránt Jászberény, Eszes Béla Jánoshida, Huszár Arnold Alattyán, Mozsár Lászlóné Jászágo, Szerző Ildikó Jászárokszállás, Terjéki Tünde Jászkóhalma, Tóth Nóra Jásztelek, valamint Vajas György Jászkisér polgármestere.

Laczlavik Ildikó köszöntőjében megemlékezett a rendezvény előzményéről, néhány gondolattal felidézte az előző év eseményeit, méltatta a baráti találkozó jelentőségét, majd átadta a szót a tizenhét települést képviselő csapatoknak. Jászfelsőszentgyörgy bár regisztrált a részvételre, azonban két nappal korábban visszalépett eljuttatva az előzetesen elkészített ajándékát. Ezúttal megmérettetés nélkül három előzetesen kiközlött feladatot teljesítettek és adtak elő a résztvevők.

A szervezők célja a jász települések értékeinek játékos formában történő megismertetése, valamint a jász ösztartozás megjelenítése volt a Redemptio 280. évfordulójának tiszteletére. Az esemény így beleilleszkedett a Jászságban megtartott redemptio programok sorába.

Az első feladat Jászsó-szentgyörgy mint vendéglátó település köszöntése volt tetszőleges műfajban. A köszöntéseket Laczlavik Ildikó fogadta és apró

tékeinek bemutatása volt. Élvezetes kisfilmek, beszámolók, sőt mini színjáték láttatták gyönyörű Jászságunk gazdagságát.

A legizgalmasabbnak a „pár megtalálása” bizonyult. Ennek előzményeként polgármester asszony év elején az Egyesület vezetőségi tagjainak jelenlétében videófelvevővel rögzítve valamennyi település számára egy mindvégig titkosan kezelendő párt sorsolt ki. A párt az általános ismérvektől a konkrétak felé közelítve úgy kellett bemutatni, hogy magára ismerjen, s amikor ez megtörtént, a csapatok a magukkal hozott ajándékot átnyújtották a megtalált párjuknak. A szellemes produkciók sokszor komoly fejtörést okoztak. A találkozó végére derült ki, hogy Jászfelsőszentgyörgy távolléte miatt Jászfényszaru méltatás nélkül maradt, ezért Jászfényszarut az előzetesen elküldött ajándék mellé valamennyi résztvevő, így szimbolikusan a Jászság egésze köszöntötte tapssal.

Az ebédre és a házisütemények mellett baráti beszélgetésre a Jászsó-szentgyörgy büszkeségét jelentő 200 éves Erzsébet Malomban került sor.

A videó- és fotódokumentációról Fajka József és Dr. Körei-Nagy József egyesületi tagok gondoskodtak, a Jászsági Térségi Televízió, valamint a sajtó riportjával, tudósításával tette közhir-

A rendezvény résztvevői

Fotó: Körei Nagy Katalin

ajándékkal vizionozta. Elhangzottak versek, dalok, mesék, szívmengető prózák és volt, aki tréfás történettel érkezett. S bizony olyan is akadt, amelyik könnyet csalt polgármester asszony szemébe.

A második feladat a saját település épített, természeti és kulturális ér-

re az eseményt.

Ez évben is felmerült a kérdés: Lesz folytatás? Annyi bizonyos, hogy a jászok jól érzik magukat egymás között, Jászsó-szentgyörgy pedig nagy szeretettel nyújt erre lehetőséget.

Dr. Körei Nagy Katalin ügyvéd

KOSSUTH-ÜNNEP KUNMADARASON

Friss tavaszi szellő lengte át a teret a kunmadarasi Községháza előtt 2025. április 12-én. Végre magunkon érezhattuk a nap melegét. A színes lombokon és virágszirmokon táncoltak a fények. A Kossuth tér megtelt ünneplő emberekkel. Tisztelettel néztük a jász-, nagykun-, kiskunkapitányok és -kapitánynék sorát, köztük Barta Sándor nagykunkapitányt, akinek ér-

Balogh Marianna polgármester
Fotó: Bathó Edit

deméül összegyűltünk és emléktáblát avattunk Kossuth Lajos kormányzó tiszteletére. A meghívott vendégek között a néprajztudomány jeles képviselői, környékbeli települések polgármesterei is jelen voltak.

Barta Sándor regnáló nagykunkapitány, mint adományozó az alkotóval, Györfi Lajos szobrászművésszel
Fotó: Bathó Edit

Vannak múltidéző emlékeink az 1848-49-es szabadságharcról: 1994-ben, Kossuth halálának 100. évfordulóján a szabadságharc kori gyűjtemény helyéül jelölte ki a képviselő-testület

F. Kovács Sándor országgyűlési képviselő
Fotó: Bathó Edit

Rívó Nagy Sándor házát a Bibó utca 2. szám alatt, amely jelenleg is látogatható, és közösségi térként használható. A Református Templomban őrzik a széket, amelyben a szabadságharc vezetője egykor pihent. A templomkertben lévő obeliszken olvasható a madarasi szükségkórházban elhunyt hős honvédek neve. Tiszteletükre 2018 óta minden év nemzeti ünnepén ide tűzik le kis zászlóikat az óvodások. Településünkön utcanév is őrzi Kossuth Lajos nevét. A főteret az 1900-as évek elején nevezték el róla. A mai naptól pedig bronz dombormű is idézi arcvonásait. Balogh Marianna polgármester asszony ünnepi köszöntője után az adományozó, Barta Sándor regnáló nagykunkapitány, Györfi Lajos emeritus nagykunkapitánnyal, az alkotóval együtt leplezte le az emléktáblát. Gazdag Ferenc hegedűművész Kossuth-nótákat adott elő, a lelkes lakosok és a Honismereti Egyesület énekével kísérve – ezzel is színesítve a programot. Köszönjük Gazdag Ferencnek, hogy ismét hazalátogatott szülőfalujába, fokozva számunkra a zenei élményt. Mindehhez hozzájárult Karcagról, a Kovács Mihály Huszárbandérium hagyományör-

ző jelenléte. Áldást mondott Fazakas László lelkipásztor.

A két babérkoszorút Balogh Marianna polgármester és Barta Sándor a családjával helyezte el a Községháza falán. A rendezvényt megtisztelte és méltatta F. Kovács Sándor országgyűlési képviselő is. Vörösmarty Mihály Szózat c. versét Csikos Sándor emeritus nagykunkapitány, a Nemzet Színésze mondta el, lélekemelő és szívszorogató hatást gyakorolva a hallgatóságra. Míg a jászkunkapitányok a Községháza dísztermében tanácskoztak, addig a kapitánynék és az érdeklődők megismerhették Laczkó Tóth Bertalanné helytörténeti kutatótól a Református templomunk és neves lelkipásztorainak történetét. Megtekintették azokat a régi és újabb emlékeket is, melyek a község és temploma történetéhez kapcsolódnak. Természetesen – jó gazda módjára – a szívélyes vendéglátás sem maradt el. Ritkán adódik Kunmadarason ilyen felemelő ünnep, mely nemcsak értékteremtő, hanem közösséget formáló is. A jászkun identitás és összetartozás érzésének szép alkalma volt a mai nap. Hálásan köszönjük Barta

Csikos Sándor, a Nemzet Színésze
Fotó: Bathó Edit

Sándornak és családjának a településünkért tett nemes adományt. Köszönet a rendezvényért Kunmadaras Önkormányzatának, a Művelődési Ház dolgozóinak, a Diákélelmézésnek, a Szociális Szolgáltató Központ dolgozóinak, valamint minden lelkes közreműködőnek.

Doóné Zsoldi Valéria ny. óvónő

*Göz András igazgató
Fotó: Bathó Edit*

Barta Sándor nagykanizsai polgármester és családja az ünnepségen *Fotó: D. Zsoldi Valéria*

*Barta Sándor nagykanizsai polgármester és Ván
Jenő jászkun főkapitány*
Fotó: Bathó Edit

A Honismereti Egyesület tagjai énekelnek *Fotó: Bathó Edit*

Jászkun kapitányok tanácskozása

Fotó: D. Zsoldi Valéria

Jánoshida fogadta a Jász Helytörténeti Kört

A Jász Helytörténeti Kör tanulmányút keretében Jánoshidára látogatott 2025. május 17-én. Jánoshida Önkormányzata kimagasló színvonalú vendéglátással, tartalmas, változatos programmal fogadta az érdeklődőket. A Faluházban az 1998-ban alakult Hidi Népdalkör gyönyörű jász viseletbe öltözött asszonyai, a településen működő 34 közösségi csoport egyike, az érkezéskor a gyer-tyaöntő csoport által készített jázmin illatú mécsessel, valamint a települést bemutató kiadvánnyal kedveskedtek. Eszes Béla polgármester köszöntötte a megjelenteket és a különböző helyszíneken mindvégig együtt maradt a vendégekkel. Bemutatta a település múltját és jelenét. Kitért a Premontrei Rend jelentőségére, a térségben betöltött meghatározó szerepére. Az Önkormányzat nagy hangsúlyt fektet az emberi kapcsolatok és a közösségi élet fenntartására. Katalizátor szerepet tölt be ezek működésében. Valamennyi civil közössége számára biztosítja a működésükhöz szükséges helyszínt, a település közösségi tere – a Faluház, a könyvtár és a Premontrei Rendház – életteli.

házi dalokból adott elő egy-egy dalszöveget.

A helyi értéktár tevékenységét Kajos Gábor, az „Ez a hely a tiéd” Egyesület elnöke mutatta be. Széleskörű tevékenységet fejtenek ki az értékek megőrzése, dokumentumok digitalizálása, tematikus gyűjtése és közzététele területén. Készítettek egyebek között településtörténeti tablókát, rögzítik a Jánoshidáról megjelent híradásokat, újságcikkeket. Ezekből régmúlta visszanyúló gazdag anyaggal rendelkeznek. Munkájuk eredménye, hogy a település temploma a megyei értéktárba is bekerült. Terveik között szerepel a Premontrei Rendház épületében Jánoshida történelmi és kulturális értékeit bemutató helyiség kialakítása, további tablók készítése, zenés történelmi játék összeállítása Jánoshida 840 éves fennállásának tiszteletére, további javaslatok előterjesztése jánoshidai értékek megyei értéktárba történő felvételéhez, valamint a temetői kálvária gondozása. Web oldaluk, blogjuk informatív.

A Keresztelő Szent János születése templomot Nagy József egyházközségi tag mutatta be, a Premontrei Rendház történetével, a benne található gazdag kiállítási anyaggal Bozsó Mihály, a Jánoshida Könyvtár, Információs és Községi Hely intézményvezetője ismertette meg a Helytörténeti Kör tagjait. Ebben az impozáns környezetben

Eszes Béla polgármester köszönti a vendégeket

Fotó: Körei Nagy Katalin

A rendezett, takaros települést látva hihetetlennek tűnt, hogy bevételeit tekintve Jánoshida a legszegényebb jász település. A hozzáadott emberi erőforrás tetten érhető.

A Hidi Népdalkör igényes műsorában Bartók Béla által a helyszínen gyűjtött jánoshidai dalokból, valamint félegy-

tálatlák fel az ízletes Jókai bablevest és házirétest.

Maradandó élményekkel, gazdag ismeretanyaggal térhettünk haza, amiért köszönet illeti a szervezőket.

dr. Körei-Nagy Katalin,
a Jász Helytörténeti Kör titkára

Lapunk szerzői

Prof. Dr. Barna Gábor etnográfus, ny. egyetemi tanár, Budapest

Dr. Bathó Edit etnográfus, a Jász Múzeum ny. igazgatója, Jászberény

Csörgő Terézia ny. biológia-kémia szakos tanár, Jászberény

Doóné Zsöldi Valéria ny. óvónő, Kunmadaras

Farmosi László amatőr költő, Hatvan

Horváth Gergő főlevéltáros, a MNL JNSZM Levéltár igazgató-helyettese, Szolnok

Dr. Kiss Dávid Sándor egyetemi docens, Budapest

Kovics Réka segédlevéltáros, MNL JNSZM Levéltár, Szolnok

Dr. Körei Nagy Katalin ügyvéd, Jászberény

Laczkó Tóth Bertalanné helytörténeti kutató, Kunmadaras

Metykó Béla helytörténeti kutató, Jászberény

Tóth Marianna óvónő, Kunszentmárton

Ufer Sárközi Ágnes helytörténeti kutató, Jászberény

Wacławczyk Dariusz Mirosław huszárezredes, a Kiskunhalasi Bandérium parancsnoka, Kiskunhalas

Lapunk fő támogatói

Nemzeti Kulturális Alap Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma

Jász-Nagykun-Szolnok Vármegyei Önkormányzat

Jászszági Önkormányzatok Szövetsége

Személyi jövedelem adó 1 %-a

Előfizetők

Jász Múzeum

LAPZÁRTA

Rendszeres és alkalmi szerzőink figyelmébe ajánljuk, hogy a következő lapszámunk **2025. augusztusában** jelenik meg. A kéziratokat és a fotókat elsősorban e-mailen legkésőbb **2025. július 21-ig** kérjük eljuttatni a szerkesztőségbe.

REDEMPTIO

A jász és kun települések honismereti lapja

Megjelenik kéthavonta

Kiadja a Jász Múzeumért Alapítvány

Felelős szerkesztő: Hortiné dr. Bathó Edit

A szerkesztőbizottság tagjai: Bugyi Gábor,

Kókai Magdolna, Papné Varga Bernadett

Előkészítési munkák: Bugyi Gábor,

Papné Varga Bernadett

A kiadó és a szerkesztőség címe:

5100 Jászberény, Táncsics M. u. 5.

Tel.: 06 30 365 8724

E-mail: bathoedit56@gmail.com

www.jaszmuzeum.hu

ISSN 1218-9553

Nyomdai kivitelezés: Creatív Color Stúdió

Kft. Tel.: 30/230-4521 • www.ccstudio.hu